

Верховна Рада України
Комітет Верховної Ради України
з питань прав людини,
національних меншин і
міжнаціональних відносин

Програма сприяння
Парламенту України
Університету Індіани

Програма розвитку
ООН в Україні
Програма рівних
можливостей ПРООН

РІЧНИЦЯ УХВАЛЕННЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ “ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНИХ ПРАВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ ЖІНОК ТА ЧОЛОВІКІВ”: РЕАЛІЇ ЗАСТОСУВАННЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

матеріали круглого столу
21 вересня 2006 року

**Верховна Рада України
Комітет Верховної Ради України з питань прав людини,
національних меншин і міжнаціональних відносин**

**Програма розвитку ООН в Україні
Програма рівних можливостей ПРООН**

Програма сприяння Парламенту України Університету Індіани

**Річниця ухвалення Закону України
«Про забезпечення рівних прав та
можливостей жінок і чоловіків»: реалії
застосування, проблеми, перспективи**

Матеріали круглого столу
21 вересня 2006 року

Київ – 2006

Це видання підготовлено в межах виконання «Програми рівних можливостей», яку впроваджує Програма розвитку ООН (ПРООН) в Україні. Думки, висновки чи рекомендації належать авторам та упорядникам цього видання і не обов'язково відображають погляди ПРООН чи інших організацій та закладів системи ООН. При використанні матеріалів посилання на дослідження обов'язкове. Надруковано за фінансової підтримки Програми розвитку ООН.

21 вересня 2006 року в м. Києві Комітетом з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин за підтримки Програми розвитку ООН та Програми сприяння парламенту України Університету Індіани було проведено круглий стіл «Річниця ухвалення Закону України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків": реалії застосування, проблеми, перспективи». Дана збірка містить виступи учасників круглого столу та рекомендації, висловлені під час обговорення запропонованої теми.

Редактор

Лариса Кобелянська, керівник Програми рівних можливостей ПРООН в Україні

Упорядник

Лілія Савич, радник з правових питань Програми рівних можливостей ПРООН в Україні

Внутрішній рецензент ПРООН в Україні

Петро Павличенко, старший координатор Програм ПРООН в Україні

Робоча група Програми рівних можливостей ПРООН в Україні

Ірина Ігнатова, експерт з питань громадянського суспільства та ЗМІ

Ольга Аксьонова, експерт з питань захисту ґендерних прав

Михайло Корюкалов, спеціаліст з питань документації

Ольга Лепушинська, спеціаліст з питань інформації та комунікації

Володимир Морський, фінансовий асистент

Літературний редактор:

Світлана Іващенко

Програма розвитку ООН є глобальною мережею Організації Об'єднаних Націй в галузі розвитку, яка виступає за позитивні зміни та надає країнам доступ до джерел знань, досвіду та ресурсів задля допомоги людям в усьому світі будувати краще життя. Ми співпрацюємо з 166 країнами світу, допомагаючи їм знаходити власні шляхи розв'язання глобальних та національних проблем в галузі розвитку. Покращуючи свої власні можливості, вони мають змогу використовувати досвід та знання співробітників ПРООН та широкого кола наших партнерів.

Світові лідери зобов'язалися виконати Цілі Тисячоліття в галузі розвитку, включно із такою всеохоплюючою ціллю як скорочення бідності вдвічі до 2015 року. Мережа ПРООН координує та допомагає країнам об'єднувати глобальні та національні зусилля, які спрямовуються задля досягнення означених Цілей. Ми зосереджуємося на допомозі країнам спільно виробити та поділитися рішеннями щодо проблем в таких сферах діяльності:

- Демократичне врядування
- Подолання бідності
- Запобігання кризи та її подолання
- Енергія та навколишнє середовище
- ВІЛ/СНІД

ПРООН допомагає країнам, що розвиваються, отримувати та використовувати технічну допомогу ефективно. У всіх видах діяльності ПРООН виступає на захист прав людини та створення рівних соціальних можливостей для жінок та чоловіків.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	7
Л.І.ГРАЧ, Голова Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин.....	8
О.Ф.БОНДАРЕНКО, Голова підкомітету з тендерної політики Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин.....	9
М.В.ТОМЕНКО, Голова Комітету Верховної Ради України з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму.....	12
К.С.САМОЙЛИК, Голова Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти.....	13
Л.С.ГРИГОРОВИЧ, Перший заступник Голови Комітету Верховної Ради України з питань охорони здоров'я.....	14
Л.М.ГОРБУНОВА, заступник Міністра юстиції України.....	16
Б.М.РАДЕЙКО, співдиректор Програми сприяння Парламенту України Університету Індіани, проект Агентства з міжнародного розвитку США.....	18
М.О.ТОМАШЕВСЬКА, старший науковий співробітник Центру правових досліджень тендерної політики.....	19
К.Б.ЛЕВЧЕНКО, народний депутат України.....	22
О.І.СУСЛОВА, координатор з тендерних питань Програми сприяння Парламенту України Університету Індіани, проект Агентства з міжнародного розвитку США.....	24
П.Г.ПАВЛИЧЕНКО, старший координатор Програм ПРООН в Україні.....	25
Л.С.КОБЕЛЯНСЬКА, керівник Програми рівних можливостей ПРООН.....	26
У.М.МОСТІПАН, народний депутат України.....	29
О.А. ВІТЕНКО, народний депутат України.....	30
В.М.БОНДАРОВСЬКА, директор Міжнародного гуманітарного центру «Розрада».....	31
О. В.САВЕНОК, заступник Голови Дарницької районної в місті Києві державної адміністрації.....	32
О.КАТАН, Голова Всеукраїнської громадської організації «Жінки XXI століття», радник Дніпропетровського міського голови з тендерних питань.....	33
Г.Й.ГОНЧАРУК, директор Київського міського центру у справах жінок.....	34

Е.В.ЛЕЩЕНКО, директор Департаменту сімейної, тендерної політики та демографічного розвитку Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту35

О.Ф.БОНДАРЕНКО, Голова підкомітету з тендерної політики Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин.....36

**Передмова Голови Комітету Верховної Ради України з питань прав людини,
національних меншин і міжнаціональних відносин**

**до матеріалів круглого столу «Річниця ухвалення Закону України ”Про
забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”: реалії застосування,
проблеми, перспективи»**

Ухваливши у вересні 2005 року Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» Верховна Рада підтвердила, що Україна просувається одним шляхом із європейськими державами, приділяючи гендерним питанням пріоритетну увагу. Цей закон став основою дій держави у сфері розвитку гендерної рівності і визначив прихильність України до світових стандартів паритетної демократії.

Досвід країн із високим рівнем розвитку доводить, що запровадження гендерної політики дає відчутні та очевидні позитивні результати – надання пріоритету соціальним програмам у розвитку держави, посилення та забезпечення демократичних стандартів, процесів соціально-орієнтованого розвитку суспільства. Такі зміни є бажаними і для українського суспільства. Отже, на Закон справедливо покладаються великі суспільні сподівання. За рік після його ухвалення вже можна робити певні висновки і підбивати перші підсумки.

Саме такому аналізу і був присвячений круглий стіл «Річниця ухвалення Закону України ”Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”: реалії застосування, проблеми, перспективи», проведений 21 вересня 2006 року Комітетом з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин за підтримки Програми розвитку ООН та Програми сприяння парламенту України. Дана збірка містить виступи учасників круглого столу та рекомендації, висловлені під час обговорення запропонованої теми.

Закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» не існує ізольовано, він є органічною частиною правового поля України. І, як показало обговорення, він потребує внесення відповідних змін в інші закони та нормативні акти, що стосуються питань рівності жінок і чоловіків. Наступним кроком мають стати акти, які б регулювали порядок виконання положень Закону на рівні міністерств, центральних та місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. Учасники наголошували, що ухвалення закону значно активізувало діяльність у сфері гендерних перетворень в Україні, надало необхідну динаміку цим процесам.

Учасники круглого столу справедливо зауважили, що результатом ефективного врахування гендерної проблематики має стати процес зміцнення паритетної демократії, послідовна ліквідація гендерних перепон соціального та економічного розвитку суспільства, основу чому заклало ухвалення Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».

Л.І.Грач

Л.І.ГРАЧ, Голова Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин

Шановні учасники та учасниці нашого круглого столу!

Радий вітати вас на першому публічному заході, організованому нашим комітетом у цьому новому скликанні. Передусім, хочу поінформувати про регламент роботи круглого столу.

На весь захід ми відводимо дві години, до 16-ї: півтори з них – для обговорення в робочому режимі, півгодини – для неформального спілкування за чашкою кави, для доповіді пропонується до 10 хвилин, для виступів – до 5, для виступів у дискусії – до 3 хвилин. Якщо ви не заперечуєте проти такого порядку ведення круглого столу, то перейдемо до справи.

Наш круглий стіл ми приурочили до річниці ухвалення Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Але зробили ми це не з метою святкування цієї дати, а щоб предметно обговорити проблеми та головні завдання, які стоять перед нами на етапі його впровадження.

У минулому скликанні однойменний комітет виконав дуже важливу місію: опрацював і супроводжував цей закон аж до ухвалення Верховною Радою. Новосформований комітет Верховної Ради України п'ятого скликання бачить своїм завданням у цій царині розгляд законопроектів, спрямованих на імплементацію положень Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків і жінок», здійснення контрольних функцій щодо його виконання.

Слід констатувати, що на сьогодні відсутні реальні механізми, які б давали змогу виконувати Закон у повному обсязі. На його виконання прийнятий один підзаконний акт: Постанова Кабінету Міністрів «Про проведення гендерно-правової експертизи». Потрібно розробити й ухвалити нормативний акт щодо ведення гендерної статистики, положення про порядок розгляду заяв і звернень стосовно випадків дискримінації за ознакою статі та ще низку інших підзаконних актів.

Нас турбує, що на даний час не поданий до Верховної Ради законопроект про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».

Той проект, що подавався попереднім урядом, був неповним за обсягом необхідних поправок до чинного законодавства, наприклад, він не передбачав санкції за порушення вимог Закону «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Тобто, за вчинення дискримінації за ознакою статі.

Ми запросили до участі представників Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства юстиції та інших міністерств, на які покладені функції з виконання цього закону, членів громадських організацій, що опікуються проблемами гендерної рівності, науковців і хотіли б почути від вас відверту розповідь про ті проблеми, які заважають процесу впровадження закону. Адже не секрет, що цей процес проходить досить мляво. Нас турбує відсутність Національного плану дій щодо впровадження гендерної рівності й розроблених щодо нього галузевих та регіональних програм.

Вимагає поліпшення інформаційне супроводження цих процесів, відсутні просвітницькі програми. Недооцінена роль ЗМІ у формуванні гендерної культури суспільства та ліквідації наявних стереотипів. Вплив і потуга мас-медіа величезні, а як вони використовуються? Насильство, сексизм, реклама, яка нерідко принижує гідність і жінок, і чоловіків.

А найголовніше те, що зараз триває бюджетний процес, і фінансування закладається під конкретні програми. Відсутність таких програм у сфері забезпечення

рівних прав та можливостей жінок і чоловіків унеможливить виділення бюджетних коштів на такі цілі впродовж усього наступного 2007 року.

Варто також проаналізувати проект Державного бюджету, а пізніше місцевих бюджетів на предмет розподілу ресурсів держави з урахуванням гендерної складової. Переконали, що наша дискусія щодо проблеми впровадження закону буде плідною та корисною і для нас, законотворців, і для всіх присутніх.

Слово для доповіді має голова підкомітету з гендерної політики Олена Федорівна Бондаренко. Прошу.

О.Ф.БОНДАРЕНКО, Голова підкомітету з гендерної політики Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин

Шановний пане голово Комітету, шановні народні депутати України, представники органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, неурядових організацій, засобів масової інформації!

Насамперед я хочу сердечно подякувати вам за співпрацю, яка налагоджується між нещодавно створеним підкомітетом з гендерної політики, який я маю честь очолювати, і вами – тими подвижниками та подвижницями, які прагнуть змінити ситуацію в українському законодавстві, ставлення української влади й суспільства до надзвичайно важливих завдань реального досягнення рівних прав і можливостей жінки й чоловіка в Україні.

Восьмого вересня 2005 року Верховна Рада України ухвалила Закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». За нього проголосувала майже конституційна більшість – 286 народних депутатів України. І цю подію, на мою думку, можна вважати завершальним акордом копіткої роботи, яка тривала не один рік.

Варто згадати, що перший законопроект про рівні права жінок і чоловіків вносився ще у 1999 році. Вочевидь, більшість депутатів різних скликань довгий час не були готові до серйозного розгляду цього питання.

Гендерну політику визначено у міжнародному європейському праві як пріоритетний напрям світового і національного розвитку. Україна підписала базові міжнародні документи з питань рівних прав і можливостей і взяла на себе відповідні зобов'язання, які потрібно виконувати. До ухвалення Закону було зроблено багато, аби забезпечити підмурівок, який допомагає створити міцний фундамент, а відповідно – і будувати надійні стіни.

Насамперед це стосується утвердження інституційного механізму. Після кількаразової зміни статусу знову було утворено Міністерство у справах сім'ї, молоді та спорту, на яке покладено функції уповноваженого органу виконавчої влади у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Активізувалося формування правової бази. Зокрема були ухвалені: Національний план дій щодо поліпшення становища жінок та сприяння впровадженню гендерної рівності в суспільстві на 2001–2005 роки, Закон України «Про попередження насильства в сім'ї», активно впроваджувався гендерний компонент у галузеве законодавство та відбувалися інші події, учасницями й учасниками яких були багато з присутніх.

Був виданий Указ Президента «Про підвищення соціального статусу жінок в Україні», між першим і другим читаннями закону в парламенті з'явився Указ Президента України «Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Цим указом було

запроваджено частину норм, передбачених законопроектом, і, власне, указ став чітким сигналом щодо позиції вищого керівництва держави в цьому питанні.

Ухвалення Закону, без перебільшення, є визначною подією з огляду на ту роль, яку він має відіграти в регулюванні суспільних відносин і формуванні гендерної політики держави. Але для того, щоб добрі наміри перетворилися на добрі справи, нам треба ще дуже багато спільно зробити. Вкрай потрібно здійснити імплементацію положень закону в інші законодавчі акти. Насамперед – внести зміни до Кримінального кодексу, Кодексу про адміністративні правопорушення в частині запровадження санкцій за сексуальні домагання, дискримінацію за статевою ознакою.

Необхідно внести зміни до законів «Про політичні партії», «Про Центральну виборчу комісію», «Про державну статистику», «Про освіту», «Про державну службу», «Про зайнятість населення», а також до виборчого законодавства та Кодексу законів про працю.

На порядку денному – питання виконання Закону «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», запуску механізмів його реалізації через прийняття низки підзаконних актів та внесення відповідних змін і доповнень до чинного законодавства.

Я зупинюся лише на деяких аспектах. Так, у Законі закріплено обов'язковість здійснення гендерно-правової експертизи – як проектів законодавчих актів, так і чинного законодавства в цілому. Міністерство юстиції України зробило перший крок до реалізації положень закону, зокрема його статті 4, видавши наказ про деякі питання проведення такої експертизи, яким затверджено інструкцію з її проведення.

Чому я називаю цей крок першим? Бо для того, щоб цей механізм діяв, слід зробити й наступні кроки, а зокрема: чіткіше окреслити засадничі підходи, опрацювати методологію проведення експертизи, скласти план її проведення з визначенням пріоритетів, об'єднати, а надалі – й готувати – фахівців, які могли би здійснювати таку експертизу справді кваліфіковано. Сподіваюся, присутні сьогодні представники міністерства юстиції висвітлять у своїх виступах відповіді на ці питання.

Здійснення гендерно-правової експертизи потребує відповідних коштів. Зараз саме той час, коли у бюджет закладаються відповідні статті видатків. На жаль, наш комітет не отримав жодного, я наголошую, жодного звернення щодо підтримки фінансового запиту Мін'юсту на ці цілі. Немає таких листів на адресу комітету й від Міністерства у справах сім'ї, молоді і спорту щодо підтримки його позиції у виділенні фінансування на реалізацію Закону.

Понад те, навіть побіжний аналіз проекту Державного бюджету-2007 показує, що з 27 позицій розподілу видатків бюджету по міністерству 14 позицій передбачають фінансування спорту, і лише одна позиція – фінансування заходів державної політики з питань молоді, жінок та сім'ї.

В тому числі – гранти Президента, премії Кабінету Міністрів, боротьба з ВІЛ-СНІД та незаконним обігом наркотичних засобів тощо. Все це, звичайно, речі потрібні. Але жодним рядком не передбачено забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків, немає навіть згадки.

(До речі, гендерна проблематика витлумачується, на жаль, і досі нерідко як суто жіноче питання. Зокрема й у стінах Верховної Ради. Тож нічого дивного, що днями один із керманців нашого парламенту назвав питання рівних можливостей і питання подолання побутового насильства як... «питання жінок».)

Далі. Запроваджується введення гендерної статистики, що дасть можливість через накопичення статистичних даних у сфері гендерної рівності виявляти проблемні галузі, оцінювати динаміку гендерних перетворень, врешті, отримувати гендерний вимір суспільного життя.

Державний комітет статистики має зробити певні кроки для розроблення та впровадження механізмів збирання, опрацювання і поширення відповідної інформації, щоб забезпечити реалізацію статті 5 Закону.

У Законі чітко виписаний інституційний механізм забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. У статті 7, зокрема, визначені органи, установи та організації, наділені повноваженнями у царині забезпечення рівних прав та можливостей. У відповідних статтях Закону повноваження максимально деталізовані. Але це також має перетворитися на практику, позбавлену формалізму. Для цього важливо, щоби кожний орган державної влади доклав своїх зусиль і для підготовки фахівців, і для підготовки матеріалів, і для закріплення інституційних напрацювань. Важливо, з одного боку, уникати формальних підходів, з іншого – будувати роботу не стільки і не тільки на особистостях – адже особистості, не виключено, з часом займатимуться іншими речами – а на сталих підходах і принципах.

Гендерні відносини, гендерні ролі є старими, як світ. Але їх визначення, опис, аналіз – дуже нова справа. Тож немає нічого ніякового в тому, щоби повчитися усім нам разом, поспитати, поміркувати над тим, як на кожному конкретному місці, на кожному рівні, для кожної особи на практиці впровадити гендерну політику.

Завдання визначати основи гендерної політики держави покладено на Верховну Раду України.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини має здійснювати контроль за дотриманням рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, розглядати скарги на випадки дискримінації за ознакою статі.

Кабінет Міністрів України повинен забезпечувати проведення єдиної державної політики, спрямованої на досягнення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства.

Все це потребує надзвичайно злагодженої, скоординованої роботи всіх інституцій, які можуть бути задіяні в цьому процесі.

Гостро актуальною є проблема фахівців та експертів з гендерної проблематики.

У зв'язку з цим варто продовжувати започатковану ще до набрання чинності Законом практику проведення курсів підвищення кваліфікації для державних службовців, які безпосередньо здійснюватимуть управлінські функції в цій сфері.

Те саме стосується і працівників Апарату Верховної Ради України. Адже наступним етапом буде формування гендерно чутливого законодавства. Сьогодні є велика потреба в закріпленні відповідальності за гендерні питання за тими працівниками і працівницями Апарату, які вже не перший рік, нерідко суто із власної ініціативи – працюють над інтегруванням гендерної проблематики в роботу відповідних комітетів.

Для цього треба, щоб до їхніх посадових інструкцій було внесено положення щодо відповідальності за гендерне інтегрування в межах відання комітетів, бо всі, я підкреслюю, всі комітети мають у тому чи в іншому обов'язку гендерну складову.

З мого боку підготовлено звернення до Голови Верховної Ради України з пропозицією дати доручення відповідним структурним підрозділам апарату Верховної Ради щодо внесення до посадових інструкцій для працівників секретаріатів комітетів, які цим займатимуться, положень про здійснення гендерної експертизи законопроектів та інших нормативно-правових актів. Сподіваюся, що присутні тут народні депутати України підтримають мою ініціативу.

Я переконана, що на часі створення громадської ради при підкомітеті з питань гендерної політики Комітету з прав людини, національних меншин та міжнародних відносин, і запрошую до співпраці вас, шановні представники і представниці неурядових організацій, які так багато і так самовіддано працюють на ниві забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків.

Розпорядженням Кабінету Міністрів від 5 липня цього року «Про схвалення концепції Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському

суспільстві» Міністерству сім'ї, молоді і спорту доручено розробити і подати до Кабінету Міністрів у тримісячний термін проект Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві.

Підкомітет з гендерної політики засвідчує свою готовність до тісної співпраці з цим міністерством з усіх питань, що належать до компетенції підкомітету, а також з усіма іншими органами державної влади.

Закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» окреслив напрями діяльності щодо забезпечення гендерної рівності, створив можливості для діяльності в цій царині як для органів влади, так і для громадських організацій, врешті, для кожного активного громадянина. Від позиції кожної й кожного з нас залежить, як це буде реалізовано на практиці. Тож гуртуймося для праці заради благородної мети.

М.В.ТОМЕНКО, Голова Комітету Верховної Ради України з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму

Шановні друзі!

Виходячи з того, що вже рік минув після ухвалення цього законопроекту, я хотів би звернути увагу на кілька практичних нюансів (сегментів) у цьому питанні.

Першим я назвав би інституційний, або управлінський, сегмент. Він стосується того, що нам нарешті треба визначитися: хто саме в системі виконавчої влади і в системі місцевого самоврядування займається цією проблемою і відповідає за виконання Закону «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».

Другим сегментом я б назвав соціально-економічну складову. Ми нещодавно у сесійній залі обговорювали проект державного бюджету на наступний рік. І там мої колеги – народні депутати неодноразово виказували свою стурбованість щодо розуміння урядом необхідності соціального спрямування Держбюджету-2007. Йшлося про неприпустимість обмеження урядом Януковича кількості сімей, які можуть отримувати допомогу при народженні дитини у розмірі 8500 гривень. Про фактичне припинення програми молодіжного кредитування, оскільки уряд запропонував серйозно зменшити кількість коштів, виділених на реалізацію цього проекту, тощо. Я не буду перераховувати цілу низку бюджетних пропозицій нинішнього уряду, що спрямовані на згортання соціальних програм. Я вважаю, що держава повинна не скорочувати соціальні програми, а навпаки, переглядати їх у бік збільшення.

Третій сегмент цієї проблеми – це світоглядна складова. Всі ми – і політики, і працівники засобів масової інформації (тобто ті, хто, так би мовити, займаються пропагандою) – мають доносити до людей ідеологію рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, сенс гендерної філософії. Сьогодні, на жаль, у державних програмах немає ідеологічної світоглядної доктрини, яка би рухала суспільство. В них тільки цифри: яку сферу – вугільну, металургійну чи ще якусь – треба підтримати, дотувати тощо.

Останнім, четвертим, сегментом я би назвав законодавчу складову цієї проблеми. Я абсолютно переконаний, що ми повинні запровадити у виборчому законодавстві квотний принцип. Зокрема, я вже пропонував Верховній Раді ухвалити законопроект, який би забезпечував представництво у виборчому списку партії чи блоку в кожній п'ятірці кандидатів у депутати представників різної статі. Цей закон свого часу не набрав достатньої кількості голосів.

Тому зараз нам знову треба починати переконувати вже новий склад парламенту, керівників фракцій у необхідності пристати до такої законодавчої ініціативи. Тоді нам буде легше рухатися до справжньої рівності прав та можливостей жінок і чоловіків. І сподіваюся, що другу річницю ухвалення Закону України «Про забезпечення рівних прав

та можливостей жінок і чоловіків» ми відзначатимемо вже із відчутними змінами у гендерній політиці нашої країни.

Дякую.

К.С.САМОЙЛИК, Голова Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти

Миколо Володимировичу, я з вами не погоджуюся. Все-таки це не роковини, бо роковини – це щось, знаєте, таке траурне. Але ми у парламенті (і «старожили» це пам'ятають) упродовж 10 років вели боротьбу за те, щоб цей закон був ухвалений. І тому, звичайно, це не роковини; це наш перший, здається, «ситцевий» ювілей.

І мені дуже приємно сьогодні слухати виступи чоловіків. Мені б дуже хотілося, щоб усі ці слова були перекладені на наш закон, де б справді передбачили це квотування, яке у багатьох розвинених, країнах себе виправдало. Виправдало, тому що ці країни в економічному плані набагато випереджають всі інші країни.

Жінка завжди була – вибачте, будь ласка – і головною рушійною силою, і (не хочу нікого образити) тягловою конякою, яка впряглася і тягне воза, бо знає, що треба обов'язково довести його до тієї мети, щоб дійсно краще жилося.

Минув рік після того, як ухвалено законопроект, автором якого я була. Практично все, що ми хотіли, крім однієї норми, ми туди заклали. І цей законопроект, який ми прийняли у Верховній Раді України, відповідає всім світовим нормам. Нам можна позаздрити. Але, я думаю, що, можливо, представники виконавчої влади перед нами виступлять з цього приводу.

Мене ж турбує одне питання. Рік пройшов, а де ж механізм реалізації цього законопроекту? Це вже не функція законодавця. Це не функція Верховної Ради України. На превеликий жаль, ми за цей рік просто «заговорили» проблему, запевняючи всіх, що все дуже добре, що в нас є закон. А те, що він цілий рік практично не діяв, ми якось забули, і зараз, якщо поглянемо на Кабінет Міністрів України, то виявиться, що в уряді насправді жодної жінки немає. Мало жінок і серед керівників областей, районів тощо.

Тобто сьогодні перед нами стоїть завдання розробити механізм реалізації цього законопроекту. Як це зробити? Я була на прийомі в керівників уряду і запропонувала один з проміжних механізмів: нам зараз терміново при уряді треба створити орган, який якраз буде і відстежувати ситуацію, і робити моніторинг всіх питань, які пов'язані з рівними можливостями жінок і чоловіків.

Я знаю, що сьогодні вже добігає кінця етап ухвалення цього рішення, і буде в нас при Кабінеті Міністрів України такий орган, в який увійдуть жінки, але не тільки жінки, бо не можна і чоловіків нам забувати. Але, я гадаю, що саме на цей орган буде також покладено розроблення зазначеного механізму.

Можливо, нам треба вивчити і досвід наших сусідів, у яких, наприклад, є Гендерна палата. Без висновків цієї Гендерної палати не ухвалюється жоден законодавчий чи підзаконний акт і т. ін. Сьогодні немає кому цим займатися, на жаль.

І тепер мені зрозуміло, чому 10 років поспіль чоловіки голосували проти цього закону, а тепер, будучи при владі, вони практично спустили його на гальмах. Є закон, і добре. Тож поїдемо до Ради Європи і скажемо: «Ми вирішили на законодавчому рівні це завдання». А те, що далі нічого не робиться, нікого не цікавить.

Тобто я думаю, що в сьогоднішніх рекомендаціях чи наших рішеннях круглого столу ми, мабуть, повинні звернутися і до виконавчої гілки нашої влади, щоб запропонувати їм створити дієвий механізм реалізації Закону. І, можливо, справді слід створити Гендерну палату при Кабінеті Міністрів України, враховуючи те, що у нас парламентсько-президентська республіка. Я тут пропозиції чула, щоб і при нашому комітеті, і при Верховній Раді України утворити таку структуру. Давайте порадимось, як це практично зробити.

Ми, наприклад, і досі в розвиток цього рамкового закону не ухвалили закони, які б ліквідували гендерну нерівність щодо прийняття на роботу, заробітної платні, вступу до навчальних закладів, тощо.

Сьогодні є чимало проблем. І хоч би скільки ми законодавчо встановлювали, що до трьох років після народження дитини мати, навіть якщо вона вийшла на роботу, одержуватиме допомогу від держави, ми знаємо, що молоду жінку, яка пішла в декретну відпустку, чекає одне – скорочення і «до побачення, ти нам не потрібна, щоб ми тобі виплати робили». Нам в цьому плані треба обов'язково попрацювати. Тому що дискримінація з боку роботодавців, щодо заробітної платні й т. ін. сьогодні у нас існує.

Але мене справді радує, що ми зібралися за цим круглим столом. Я сподіваюсь, що всі ці питання ми зможемо узагальнити та внести свої пропозиції. Нехай це буде зверненням до тих, від кого залежить нині доля нашої людини, доля нашої жінки. Бо сьогодні від жінки залежить так багато – і розв'язання демографічних проблем, і чимало інших питань.

А стосовно того, що говорив Микола Володимирович, я давно за те, щоб у нас був окремих державний орган з питань сім'ї, жінок, дітей, який би дійсно вирішував ці питання, які вирішують наші берегині.

А той вінегрет, який існує впродовж 15 років, практично нічого, крім розмов, поки що не дав. Але, я певна, що справа все-таки за нами.

Дякую за увагу.

Л.С.ГРИГОРОВИЧ, Перший заступник Голови Комітету Верховної Ради України з питань охорони здоров'я

Шановні колеги, пані та панове!

Я, очевидно, буду солідарна із Катериною Семенівною, аналізуючи етапи великого шляху, який ми пройшли, принаймні, на законодавчому рівні, бо ми його проходили разом.

Одночасно хочу сказати, що вітаю наше зібрання, бо ми відзначаємо рік такої справді знаменної події, як ухвалення закону, а відтак і Указу Президента, абсолютно суголосного із Законом, подібним до наявних у європейських країнах. І це, безумовно, також частина нашої євроінтеграції.

І те, що ми маємо підкомітет з гендерної рівності, – це також є результатом дії прийнятого Закону.

Шановні колеги, ми багато говорили про наші сьогоднішні проблеми, пов'язані з бюджетом. Тут є представники жіночих громадських організацій, і я хотіла би відразу, додати вам трішечки доброго настрою, бо хочу доповісти, що, – здається, ми всі щойно правильно зрозуміли Миколу Яновича – виплата 8,5 тис. грн при народженні дитини таки залишиться в нашій країні, де за минулий рік завдяки цій виплаті народилося на 7 відсотків більше дітей. Ба більше, ми пишаємося цим нашим здобутком, бо сьогодні Російська Федерація на чолі з Президентом Путіним із запізненням, але почала так само великі гендерні програми, і, я думаю, що ми й далі повинні йти попереду, бо ми трошки ближче до Європи.

А тепер стосовно нашої нинішньої ситуації.

Безумовно, абсолютно схвалюючи всі ті пропозиції, які лунали у доповіді Олени Федорівни, хочу сказати, давайте з вами поміркуємо разом. Ми сьогодні, весь час повторюємо, ніби шамани – гендерна експертиза, гендерна експертиза. Авжеж, чудово. А які механізми її реалізації?

Можливо, у Законі про гендерну рівність передбачено якусь відповідальність за порушення гендерної рівності? Ні. Я не бачу цього в Законі. Можливо, треба внести зміни щодо гендерної рівності, принаймні, якісь механізми подолання гендерної нерівності в оплаті праці тощо. Гадаю, що варто було б зробити якісь доповнення.

Але, шановні колеги, якої ще треба гендерної експертизи, коли в нинішньому уряді, як і в попередньому, немає жодної жінки-міністра? І ми це повторюємо день у день, зранку до ночі. Ось вам найвагоміша гендерна експертиза – така, що має вдарити по свідомості кожного. Ви думаєте, якщо ми підрахуємо, що десь у Бердичівському районі працює стільки-то жінок і стільки-то чоловіків, і жінок там виявиться більше, бо на нижчій ланці якраз і буде гендерна дискримінація в інший бік, то це так страшенно вразить чиюсь свідомість?

Тому, покладаючись, як на панацею, на гендерну експертизу, ми повинні, очевидно, у предмет нашого сьогоднішнього обговорення закласти той зміст, про який, власне, і казала колега Самойлик, та запровадити механізми реалізації гендерної рівності. Має йтися про творення гендерної свідомості і в тих, що вже дорослі, і в тих, хто ще підрастає. Скажімо, я тішуся, що в нас нині знову дев'ять відсотків жінок у парламенті, тобто перед тим було шість, хоча свого часу було дев'ять. Я пишаюся тим, що Микола Володимирович Томенко категорично наполягає на тому, що ми повинні у Закон про вибори внести відповідну квоту. Але, якщо ми впродовж наступних п'яти років, не будемо на основі гендерної експертизи плекати гендерну свідомість та формувати механізми до її реалізації, ми, звичайно, не будемо мати більше таких чоловіків у парламенті й поза парламентом, як той, що сьогодні так сміливо озвучував зазначену тезу, й, до речі, озвучував її так само при ухваленні цих законодавчих актів у парламенті минулого скликання.

Маленький штрих. Здається, пізньої осені напередодні парламентських виборів ми збиралися, можливо, трохи іншим форматом, але саме в цій кімнаті, і хочу доповісти вам, що я доклала великих зусиль для того, щоби на телеканалі «1+1» була така передача, як «Я так думаю». Десь я відзначила, що після виборів вона зeszла. Пам'ятаєте? Я благала, виходила на ведучу і благала: «Давайте зробимо напередодні виборів таке ток-шоу». Кажуть: незатребувана тема, немодна. Ви розумієте, якщо ми поміж собою будемо про гендерну статистику одна одній шептати, якщо це не буде в суспільній свідомості, якщо ми не матимемо механізмів надійних, громадських, то, звичайно, і далі казатимуть, що, мовляв, неактуальна тема.

Я вважаю, що це наше завдання номер два. На Першому національному каналі є такого кшталту ток-шоу, що зветься «Толока». Так от, останнє, що я побачила на ньому – пластичні операції. Ми будемо просити (й дамо доручення нашому комітетові), щоб на Першому національному зробити таку «Толоку», де ми нарешті будемо говорити про те, що знаємо, не маючи ще власне гендерних експертиз. Ось вона гендерна експертиза – жодної жінки в уряді. Ми принаймні будемо виносити цю тему на загал. Хай кожен подумає, хай скаже своїй дочці, своєму синові, своєму чоловікові, хай скаже керівникові чи підлеглому.

Треба з чогось починати. Це був би добрий початок. А на загал, я думаю, що оскільки в нас попереду п'ять років, і ці п'ять років ми працюватимемо із законом, який вже є, і з тим, який ще має бути, то всі сили ми повинні покласти на те, щоб не просто розробити два-три механізми, а, можливо, підготувати зусиллями підкомітету цілу програму реалізації механізмів з реалізації гендерної рівності та становлення, або виховання, гендерної свідомості. Я певна, роботи вистачить не тільки на п'ять, але й на десь, ба двадцять років. Наприклад, Швеція здійснює такі перетворення поетапно. А ми Україна, тому в нас, можливо, щось буде іти так, а щось інакше.

Дякую усім. Бажаю успіхів.

Шановні учасники круглого столу, я у своєму виступі спинюся, звичайно, на правовому забезпеченні гендерної рівності в Україні.

Україна останніми роками значно просунулася у вивченні та осмисленні саме гендерної проблематики. Звичайно, цьому сприяла Конституція України, яка закріпила нові засади громадянської організації суспільства, зокрема, принцип рівності жінки і чоловіка.

Гарантування Конституцією України принципу рівності прав і свобод громадян перед законом має важливе значення для розвитку діяльності органів виконавчої влади в напрямі забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Питанню забезпечення в Україні реальної гендерної рівності має приділятися ще більше уваги, зважаючи, зокрема, на те, що на сьогодні обраний напрям роботи як Президента, так і уряду щодо членства України в Європейському Співтоваристві. На сьогодні Україна досягла певних позитивних зрушень у цьому напрямі. Так, Законом України від 3 червня 2003 року ратифіковано Факультативний протокол до Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, підписаний від імені України у 2000 році в Нью-Йорку, згідно з яким країна-учасниця Протоколу визнає компетенцію Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок приймати та розглядати повідомлення осіб, які вважають себе жертвами порушення країною-учасницею будь-яких прав, викладених в цій конвенції.

З метою реалізації положень Конвенції ООН про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок Указом Президента України «Про підвищення соціального статусу жінок в Україні» одним із головних напрямів діяльності органів виконавчої влади визначено реалізацію державної політики з поліпшення становища жінок, створення більш сприятливих умов для забезпечення жінками рівних із чоловіками можливостей брати участь в політичному і суспільному житті держави.

Законом України 2002 року про внесення змін до Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» його доповнено розділом: допомога на дітей одиноким матерям, яким передбачено надання такої допомоги як одиноким матерям, так і одиноким усиновителям, вдівцям і вдовам, тобто незалежно від того, хто це – батько чи мати.

На сьогодні, як ви знаєте, за ініціативою Міністерства юстиції вже ухвалено Указ Президента України про вдосконалення роботи центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. І цей Указ вже працює, оскільки в органах виконавчої влади визначено осіб, на яких покладено виконання обов'язків стосовно забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Запровадження рівності прав та можливостей жінок і чоловіків в Україні відбувається поетапно і є тривалим процесом, який потребує докорінних змін у свідомості та менталітеті українського суспільства. Державна політика сьогодні дедалі більше орієнтується на створення рівних можливостей жінок і чоловіків, при цьому вона проводиться з урахуванням міжнародних документів, таких як Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські, політичні права та ін.

Закони України та відповідні нормативно-правові акти передбачають відсутність дискримінації жінок, створення загальнонаціонального механізму забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків. Це має відбуватися насамперед через формування гендерного законодавства.

І Закон, про який сьогодні йдеться ухвалений 8 вересня 2005 року і спрямований на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, убув і є відповіддю на

потреби часу. Метою цього Закону є досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідація дискримінації за ознаками статі, а також застосування спеціальних термінових заходів для усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків щодо реалізації рівних прав, наданих їм Конституцією та законами України.

У Законі передбачено тільки основні засади правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, повноваження спеціального уповноваженого з(?) центрального органу виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, а також повноваження інших центральних та місцевих органів виконавчої влади у забезпеченні рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

На виконання статті 4 Закону прийнято постанову Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2006 року про проведення гендерно-правової експертизи. Ця постанова передбачає проведення Міністерством юстиції гендерної правової експертизи як чинного законодавства, так і проектів нормативно-правових актів у всіх сферах законодавства, що стосується прав і свобод людини. Це є складовою частиною звичайної правової експертизи.

У зв'язку з цією постановою і наказом Міністерства юстиції у травні 2006 року затверджено інструкцію про проведення гендерної правової експертизи актів законодавства та форму висновків такої експертизи.

Завдання цієї експертизи ми вбачаємо у проведенні комплексного дослідження чинного законодавства та проектів нормативно-правових актів на відповідність міжнародним правовим документам із прав людини стосовно дотримання принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, а також у підготовці обґрунтованих висновків щодо відповідності принципу рівності, зокрема рівних прав жінок і чоловіків, чинного законодавства та проектів нормативно-правових актів, що має на меті запобігання ухваленню нормативно-правових актів, які містять дискримінаційні за ознаками статі положення .

З метою проведення якісного аналізу положень чинного законодавства наразі Міністерство юстиції здійснює роботу зі створення робочої групи з підготовки пропозицій до плану проведення гендерної правової експертизи на 2007 рік.

Упродовж останніх трьох місяців Міністерство юстиції проводить гендерну правову експертизу всіх проектів нормативно-правових актів і робить відповідні висновки.

Разом із тим, залишилося дуже багато питань, які потребують вирішення на сьогодні. Так, Міністерством юстиції підготовлено проект Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з ухваленням Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Цей законопроект поданий до Верховної Ради 1 червня 2006 року. Але цей проект Закону передбачає(?) імплементацію норм чинного закону про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, але потребує організації та здійснення комплексної гендерної правової експертизи всього масиву чинного законодавства України на відповідність принципам гендерної рівності. Тобто це потребує як підготовки фахівців із гендерної правової експертизи, так і певних коштів для того, щоб привести кваліфіковану експертизу і виявити всі нормативно-правові акти на рівні законів та підзаконних нормативно-правових актів, які не відповідають засадам гендерної рівності.

Тож Міністерство юстиції проводить цю роботу і запрошує до співпраці як представників центральних органів виконавчої влади, так і громадські організації. Ми завжди вдячні за допомогу, якщо ви готові співпрацювати з нами. Оскільки ця робота може потребувати як певного часу, так і певних фізичних сил.

Дякую за увагу.

Шановні народні депутати, представники й представниці виконавчої влади, гості круглого столу!

Програма сприяння Парламенту України має честь підтримати цей круглий стіл, присвячений першій річниці прийняття Закону про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Програма сприяння Парламенту(ПСП) України заснована університетом Індіани і підтримується Агентством міжнародного розвитку США. ПСП співпрацює з Верховною Радою з 1994 року, надаючи порівняльну інформацію щодо законотворчих практик і допомагаючи народним депутатам в законотворчому процесі. ПСП співпрацює з фракціями, Комітетами, Апаратом та допоміжними службами Верховної Ради, сприяючи встановленню більш ефективної та демократичної системи діяльності внутрішніх підрозділів парламенту України, покращенню взаємодії законодавчої й виконавчої гілок влади, більш відкритому доступу громадськості до законотворчого процесу та налагодженню ефективного взаємозв'язку між громадянами і Верховною Радою. Ми вважаємо, що круглі столи, подібні до цього, є ключовою складовою нашої роботи з Верховною Радою. Для ПСП дуже важливо підтримувати участь НУО в законотворчому процесі, особливо щодо його покращання. Сьогодні ми можемо проаналізувати рік роботи Закону про забезпечення рівних прав та можливостей для жінок і чоловіків. Зрозуміло, що такий закон веде до покращання ситуації в Україні, але він потребує змін. Перед Україною в цьому плані ще тривалий шлях. Близько 25 років тому моя країна, Норвегія, отримала свою першу жінку Прем'єр-міністра міс Гро Гарлем Брунтланд. Її уряд зробив багато для досягнення паритетної кількості жінок і чоловіків у владі. Водночас міс Брунтланд була лідером Робочої партії (Arbeiderpartiet) – найбільшої політичної партії Норвегії – і розглядалася як найбільш спроможний політик країни.

Це не сталося за одну ніч. Жінки багато років тому почали брати участь в політиці й покоління за поколінням жінки-політики набували цінного досвіду. Їх оцінюють за їхніми політичними навичками, і вони, як і їхні чоловічі опоненти, здобували цей досвід важкою працею на політичній арені.

Я вірю, що тут в Україні цей процес може розгортатися швидше, якщо ми будемо дивитися на те, як жінки в інших країнах працювали, щоби заслужити повагу серед своїх колег. Жінки мають стати експертами у сферах, які традиційно опановують чоловіки. Жінки мають також отримати можливості та доступ до роботи на ключових позиціях в уряді. Практичний досвід необхідний для розвитку досвідчених політичних лідерів, які могли би стати прикладом для майбутніх поколінь та надихати їх до наслідування.

Згідно з Законом про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, в Україні сьогодні є дві сфери, на яких я хотів би зосередити увагу.

По-перше, я радий, що ми бачимо тут представників Міністерства юстиції. Не є таємницею, що українські судді в судах нижньої інстанції не дуже добре поінформовані щодо згаданого Закону. Те саме можна сказати про прокуратуру. Якщо закони, подібні до цього, поважають і є надія на ефективне впровадження їх, то, безумовно, важливо, щоби ці дві державні інституції діяли і підтримували дух і інтенції закону про рівні можливості. Ми повинні зрозуміти, що коли правова система не підтримує дух закону за допомогою своїх рішень, тоді закон швидко перетворюється на шматок паперу. Зловживання і дискримінація триватимуть, якщо санкції не впроваджуються, а порушення ігноруються відповідними гілками влади.

По-друге, НУО мають покращити свою компетентність щодо збирання даних про порушення з боку влади, а також зробити ці дані доступними для ЗМІ. Це вимагає з боку НУО розуміння того, як працює правова система, а також подання інформації для засобів масової інформації таким чином, щоби вона могла вийти за межі окремого регіону. Важливо розвивати широкі мережі НУО, які сприяли б ефективній цілеспрямованій комунікації. Такого типу «найкращі практики» допоможуть НУО, коли народні депутати подорожуватимуть в регіони, а також коли комітети Верховної Ради проводитимуть візні слухання. Це дуже важливо – бути підготовленими й готовими, коли народні депутати приїжджають в регіони. Ефективність таких зустрічей буде, насамперед, залежати від того, як добре громадські організації підготували інформацію для використання її в комітеті. ПСП буде й надалі підтримувати взаємодію між НУО і персоналом комітетів Верховної Ради. Ми бачимо, що це є важливим елементом полегшення доступу громадськості до законотворчого процесу.

Дякую за увагу і бажаю успіхів у роботі щодо покращання законодавства України!

М.О.ТОМАШЕВСЬКА, старший науковий співробітник Центру правових досліджень гендерної політики

Дякую, шановний голово, за надане мені слово.

Шановні учасники круглого столу!

Минув рік від дати ухвалення Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». На сьогодні можна констатувати, що за цей рік найбільш визначною подією став сам факт прийняття Закону, оскільки більшість його положень залишаються нереалізованими. Звичайно, не можна не враховувати, що Закон набув чинності лише з 1 січня 2006 року. Однак так складається вітчизняна законодавча практика, що відповідні механізми для реалізації нормативно-правових актів починають розроблятися та готуватися не одразу від дати прийняття цих актів, а вже після набуття чинності. Відповідно з 1 січня 2006 року не запрацював механізм гендерно-правової експертизи, закладений у статті 4 Закону, не був створений спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, передбачений статтями 7 та 11 Закону; вибори депутатів Верховної Ради України та місцевих рад 2006 року також не показали певної позитивної гендерної динаміки, пов'язаної з реалізацією статті 15 Закону.

Аналіз самого тексту положень Закону та першої практики його застосування дає змогу виявити й систематизувати основні проблеми та прорахунки.

По-перше, до дати набрання чинності Законом не було розроблено необхідної підзаконної нормативно-правової бази належної якості й відповідного обсягу. Сама форма закону як джерела права передбачає певний рівень загальності його норм, які потребують деталізації та уточнення у підзаконних актах. Пунктом 2 Прикінцевих положень Закону Кабінетові Міністрів доручено у тримісячний термін забезпечити ухвалення нормативно-правових актів, що впливають із цього Закону. До таких актів слід, першою чергою, віднести акти, що визначають порядок проведення гендерно-правової експертизи, положення про спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків тощо. Лише у травні Мін'юстом була розроблена Інструкція з проведення гендерно-правової експертизи. Однак ще до сьогодні залишаються не з'ясованими деякі ключові питання щодо її проведення. Не створено відповідної нормативно-правової бази на рівні місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування.

По-друге, значні проблеми виникають у сфері правореалізації. Багато положень Закону залишаються суто декларативними, фактично не виконуються. Ця проблема певною

мірою пов'язана із згаданою вище відсутністю відповідної підзаконної бази як проміжної ланки між нормою закону і практичним втіленням її. Наприклад, не виконується Закон у частині функціонування спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Проте положення про цей орган досі не прийняте, не розроблена його структура, в бюджет не закладене відповідне фінансування. Таким чином, відсутнє правове підґрунтя для реалізації даної норми Закону, і як наслідок не здійснюється вимога Закону.

Питання правореалізації у сфері гендеру пов'язане з третьою найменш розробленою складовою гендерної рівності – рівністю результатів. **Рівність результатів** передбачає ліквідацію негативних наслідків попередньої дискримінації та забезпечення рівних стартових можливостей для жінок і чоловіків. Для фактичного досягнення рівності мають бути враховані відмінності в умовах різних соціальних груп. Попередня дискримінація певних груп населення має негативні соціальні наслідки, що даються взнаки і після її скасування. Жінки довгий час зазнавали дискримінації й не мали доступу до певних благ – політичних, соціальних, економічних. Тому, вступаючи у соціальну взаємодію, вони мають менш вигідні початкові умови, ніж чоловіки, які традиційно контролюють відповідні сфери. Це призводить до результатів, які свідчать про наявну соціальну нерівність.

Саме рівність фактичних результатів є показником ефективності гендерного законодавства та державної політики в цій сфері.

По-третє, існують вади юридичного інструментарію самого Закону. Законодавець при розробленні Закону припустився низки стратегічних прорахунків. Це відсутність чітких дефініцій, невиправдана загальність правових норм і, що найголовніше, відсутність чіткої позиції стосовно квот для жінок. Слабиною Закону є те, що він не встановлює певного прийнятного на даному етапі для Українського суспільства гендерного балансу посад в органах влади, зокрема шляхом встановлення гендерно нейтральних квот щодо обмеження максимальної та мінімальної кількості місць, які можуть посідати представники однієї статі (наприклад, на представників однієї статі має припадати не менш як 30% і не більш як 70% місць у представницькому органі).

Поняття гендеру та гендерної рівності нерозривно пов'язані з розподілом влади у суспільстві. У демократичному суспільстві основний розподіл соціальної влади здійснюється у політичній площині через інститут виборів. Досягнення гендерної рівності неможливе без участі жінок у роботі вищих органів державної влади. З іншого боку, побудова демократичного суспільства неможлива і без забезпечення рівних прав та можливостей для жінок і чоловіків. Істинно демократичний парламент не може складатися на 100 чи навіть на 90 відсотків із представників однієї статі. Досягнення гендерної рівності в представництві жінок і чоловіків на вищих державних посадах є стратегічним завданням для України. Вибори як процес формування органів публічної влади мають визначальний вплив на гендерний розподіл посад. У країнах розвиненої демократії механізми забезпечення гендерної рівності застосовуються саме у процесі виборів при формуванні списків партій шляхом введення квот для жінок. Квотування, тобто виділення певної кількості (відсотку) мандатів чи робочих місць, які мають надаватися лише певній дискримінованій групі населення, є формою так званої позитивної дискримінації. Водночас Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» містить лише непевний та «несміливий» натяк на можливість запровадження квот. У статті 15 Закону зазначається, що політичні партії та виборчі блоки під час висування кандидатів у народні депутати України в багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі повинні забезпечити представництво жінок і чоловіків у відповідних виборчих

списках. Контроль за цією вимогою здійснюють виборчі комісії. Однак Закон не запроваджує будь-яких обов'язкових, чітко окреслених засобів чи механізмів забезпечення гендерної рівності при складанні таких списків. Крім того, у Законі не міститься вимоги щодо включення жінок до прохідних списків партії, що також суттєво впливає на гендерні результати виборів. Закріплення у законодавстві рівних прав є ефективним за умови фактичного існування рівних стартових можливостей. А позаяк вони у сучасних умовах не є рівними, то вже на початкових стадіях здійснення прав, особливо у сфері політичних відносин, перевагу мають чоловіки. Для виправлення ситуації необхідне проведення відповідної державної політики.

Загалом парламентські вибори у гендерному вимірі не можуть бути оцінені як позитивні. Порівняно із Верховною Радою четвертого скликання, у складі якої налічувалося лише 5,86% жінок, у новообраній Верховній Раді п'ятого скликання жінки отримали 7,1% місць. Водночас середньосвітовий показник представництва жінок у парламентах становить 10%. Загалом у всіх виборчих списках кандидатів від партій та блоків на виборах 2006 року частка жінок сягала 19%, що на 10% менше ніж під час виборчої кампанії 2002 року, коли в усіх поданих списках середній відсоток жінок серед кандидатів у депутати дорівнював 29%. При цьому більшість партій та блоків, де жінки становили відносно велику частку, не пройшли до парламенту.

Відсутність гендерного балансу прямо впливає на стійкість та ефективність політичної системи країни, на прийняття рішень з основних питань розвитку суспільства і призводить до ігнорування соціальних інтересів жінок.

Водночас не можна не відзначити й позитивні зрушення, яким дав імпульс саме Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Незважаючи на те, що Закон поки що не розв'язав основних гендерних проблем, він все ж таки сколихнув Українське суспільство, надав гендерній темі резонансу.

На сьогодні при Інституті держави і права ім. В.М.Корецького НАН України створено Центр правових досліджень гендерної політики. Співробітники Центру також займаються питаннями гендерно-правової експертизи. Ми наголошуємо на необхідності її проведення та теоретичного забезпечення, а також системного запровадження гендерно-правової експертизи у діяльність органів законодавчої та виконавчої влади. На жаль, досі залишаються не визначеними питання співпраці науковців із державними органами влади. Хотілось би сподіватися, що наукові розробки з гендерної тематики знайдуть відповідний попит.

Необхідно завважити, що питання гендеру не є ізольованими, вони пронизують всі зрізи суспільного життя, є такими ж універсальними, як у поділ людей на чоловічу та жіночу статі. Тому питання гендеру виникають у різних сферах і відповідно є складовою діяльності різних органів влади, різних комітетів. На жаль, на даному етапі відсутня системність у розв'язанні гендерних проблем, немає консолідації зусиль органів державної влади, громадських організацій, науковців. Необхідна загальна стратегічна концепція та тактична, чітко визначена послідовність у запровадженні гендерної складової. У європейських країнах на практиці застосовується такий комплексний підхід. Загалом, на засадах комплексного підходу розвивається і сучасна українська система гендерних правовідносин. Тобто гендерна складова існує у двох вимірах. З одного боку, це – певна лінія національної гендерної політики, яка поки ще не зовсім позбавилась рис політики в дусі захисту прав жінок. А з іншого боку, гендерні питання включаються у діяльність різних органів влади, в різних сферах суспільного життя. Основною проблемою імплементації комплексного підходу в українську правову систему є відсутність комплексності, оскільки немає певної єдиної консолідаційної, системної програми щодо запровадження гендерної складової.

Завершуючи свій виступ, хотілося б запросити до співпраці з нашим академічним Центром і в підсумку ще раз наголосити, що основною проблемою є реалізація норм Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». На мою думку, сьогодні ще навіть на 10% не вичерпано позитивного потенціалу, закладеного у Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».

Дякую за увагу.

К.Б.ЛЕВЧЕНКО, народний депутат України

Добрий день, шановні колеги!

Мабуть, я вперше виступаю перед вами як народний депутат, і мені дуже приємно, що мене запросили на цей круглий стіл. Статус народного депутата дає можливість подивитися на ті самі проблеми, з якими ми працювали багато років, по-іншому, тому що державницьке мислення, про яке ми так багато також говорили, формується практикою і тими щоденними зобов'язаннями, які має народний депутат.

І оскільки ми з вами говоримо сьогодні про Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків», я хочу окреслити кілька проблем, пов'язаних з імплементацією цього закону, і звернути увагу на принаймні одну статтю, яка, на мою думку, не працює на сьогодні й потребує певних змін. Це – стаття 12 «Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування»¹.

У кожному з таких органів обов'язки уповноваженої особи, або координатора з упровадження і забезпечення гендерної рівності покладаються на одного із заступників міністра чи заступника керівника іншого органу виконавчої влади. І цей механізм становить проблему, яка послідовно критично розглядалася в моїх виступах, бо я завжди вважала, що не можна покладати функції координатора такого важливого, тонкого і досить складного питання на особу, котра цим абсолютно не зацікавлена, не знає гендерної проблематики і не переймається нею, і до переліку її функціональних обов'язків, що вже містить 30–40 пунктів, додавати ще забезпечення гендерної рівності. І хоч би скільки було зроблено громадськими та міжнародними організаціями, передусім Програмою розвитку ООН для підготовки таких фахівців, сьогодні, після зміни уряду, зміни влади в країні ми бачимо, що все потрібно починати із самого початку, тому що змінюються люди, які обіймають ці посади. І, мабуть, так буде кожного разу: з приходом нового уряду, зміною правлячої політичної партії чи коаліції змінюватимуться і

¹ Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування в межах своєї компетенції: забезпечують надання жінкам і чоловікам рівних прав та можливостей; здійснюють виконання загальнодержавних та регіональних програм із гарантування рівних прав та можливостей жінкам і чоловікам; створюють умови поєднання професійних і сімейних обов'язків для жінок і чоловіків; забезпечують доступні соціально-побутові послуги, включно з доглядом за малолітніми дітьми, організацією дошкільного виховання та організацією дитячого дозвілля; провадять просвітницьку діяльність із питань гендерної рівності; співпрацюють з об'єднаннями громадян щодо забезпечення рівності прав та можливостей жінок і чоловіків; подають пропозиції щодо вдосконалення законодавства з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; сприяють науковим розробкам у сфері гендерних досліджень; дотримуються принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у своїй діяльності; здійснюють позитивні дії.

заступники керівників органів державної влади та місцевого самоврядування. А отже, це доволі слабка норма закону, з мого погляду.

Наразі ми можемо із сумом відзначити, що в уряді немає жодної жінки, що кількість жінок вже не зростає такими темпами, як би хотілося, коли ми маємо Закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», і що, справді, в правозастосовчій практиці існує надзвичайно багато проблем. Читаємо далі 12 статтю, де є не імперативна, а факультативна норма стосовно того, що органи виконавчої влади можуть утворювати консультативно-дорадчі органи та призначати радників із забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Я хочу наголосити слово: «можуть». Тобто можуть робити це, а можуть і не робити. І здебільшого, як показує мій досвід роботи і в Міжнародному жіночому правозахисному центрі «Ла СтрадаУкраїна», і на посаді радника з прав людини та гендерних питань міністра внутрішніх справ, ця норма не виконується. Багато хто з присутніх знають, що два роки я працювала радником із прав людини та гендерних питань у Міністерстві внутрішніх справ, і це було й, мабуть, і сьогодні є єдине міністерство, в якому введена така посада. Мені приємно представити вам мого наступника Олега Анатолійовича Мартиненка, який обіцяв сумлінно виконувати свої функціональні зобов'язання не тільки в царині дотримання прав людини, а й у гендерній сфері. Саме введення таких посад радників може наповнити змістом роботу із забезпечення гендерної рівності. Радників можна призначати на громадських засадах, якщо йдеться про рівень району, міста, а бо на постійних, якщо ми говоримо про центральні органи виконавчої влади, про обласні державні адміністрації. Але на цих посадах повинні працювати фахівці, які мають досвід у цій роботі.

Хай заступники голів органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування координують роботу, але таки має бути людина, яка знає, що і як робити. Тож якщо в Міністерстві внутрішніх справ є концепція діяльності в напрямі забезпечення гендерної рівності, то вона працює і хоч насилу, але втілюється в життя. І слово «гендер» сьогодні там уже знають. Це чимале досягнення.

Тому в цьому разі йдеться про одну з тих змін, яких потребує Закон. Але відразу виникає наступна проблема – проблема підготовки фахівців з боку державних структур і громадських організацій. Моя думка полягає в тому, що саме представники громадських організацій мають обіймати такі посади радників. Велика кількість жіночих організацій працюють у цій сфері. Але чи є у нас сьогодні реєстр цих людей – ресурсних людей, як любляють нині говорити, – які можуть запропонувати державним органам свої послуги із розв'язання гендерних питань?

Ні, ми не маємо такого реєстру, але його доцільно скласти. Це я вже говорила, звертаючись до всіх громадських організацій

І останнє, будь-яка програма може втілюватися тоді, коли є відповідне фінансування. Ви знаєте, що сьогодні в парламенті презентувався проект державного бюджету. Я ретельно вивчала всі статті, які належать до компетенції Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту, і, на жаль, не побачила фінансування на програми з гендерної рівності. Є якась програма просування молоді, дітей, сім'ї і жінок, але програм, спрямованих на запобігання торгівлі людьми чи на впровадження гендерної рівності, у Державному бюджеті сьогодні немає.

Кабмін, з одного боку, підписує постанову про забезпечення гендерного підходу ще до формування Держбюджету, а з іншого – подає бюджет (і Верховна Рада більшістю голосує за нього), в якому гендерний компонент зовсім відсутній.

Отож, висновок полягає в тому, що нам ще працювати, працювати і працювати. Наше законодавство є радше декларативним і потребує суттєвих змін і доповнень для того, щоб воно могло реально працювати.

Дякую.

О.І.СУСЛОВА, координатор з гендерних питань Програми сприяння парламенту України Університету Індіани, проект Агентства з міжнародного розвитку США

Шановний пане голову, шановні пані та панове народні депутати, шановні учасниці та учасники круглого столу!

Напевно, є деяка закономірність, логічність і символічність у тому, що я представляю вашій увазі довідник із питань забезпечення рівних прав і можливостей у Верховній Раді саме сьогодні, коли ми говоримо про першу річницю ухвалення закону про забезпечення цих рівних прав і можливостей.

Є певна закономірність і в тому, що я виступаю після пані Катерини Левченко. Я хочу сказати, що в нашому довіднику вона згадується ще як зовнішній експерт. У цьому плані цей довідник вже застарів. Але, напевно, ми всі вітатимемо такі вияви застарілості, адже йдеться про рух уперед в плані особистісного розвитку.

Цей довідник не був би можливий без спільної роботи багатьох організацій. І я хотіла би подякувати сьогодні, першою чергою, Комітетові з питань прав людини, міжнаціональних відносин і національних меншин, що з ним наша програма, як і з іншими комітетами Верховної Ради, співпрацює вже не перший рік. Цей комітет, – як представлений депутатами попередньої каденції, так і в сьогоднішньому його складі (хоча минуло небагато часу), – завжди уважно ставився до ініціатив у цій сфері й багато зробив, щоби формальна риторика набула практичного змісту.

Я гадаю, що дуже добрим інституційним кроком є встановлення такої важливої для нас субінституції, як підкомітет із питань гендерної політики. Кроки в цьому плані є досить послідовними, і їх слід нарощувати. Це дасть можливість нам говорити про заснування якихось ширших, активніших і дієвіших інституційних структур у подальші роки, можливо, у наступній каденції, а може, і набагато раніше.

Закон, про який ми сьогодні говоримо, напевно, як і будь-який закон, є певною мірою амбівалентним. З одного боку, можна висловити багато критичних зауваг, з іншого – без цього закону ми не могли би робити наступні кроки.

Я хотіла би сказати, що Програма сприяння парламенту, випускаючи цей довідник, звісно, зосереджувала увагу на роботі Верховної Ради. Сьогодні неодноразово згадували про те, як потрібні фахівці, здатні здійснювати належні кроки не тільки в уже відомих сферах, а й у ще не відомих або таких, що сьогодні не визнаються такими, де можливе впровадження гендерної політики. Тому наш довідник побудований відповідно до організаційної й політичної структури Верховної Ради. Є частини, звернені і до народних депутатів, і до Комітетів Верховної Ради, і до фракцій.

Я не спинятимуся на цьому детально, всі ви маєте змогу подивитися і прочитати його самі. Що ми хотіли зробити, видаючи цей довідник? Допомогти тим, хто має бажання реалізовувати гендерну політику. Адже політична воля у справі гендерного інтегрування є завжди дуже важливою. Сьогодні ми бачимо, що політична воля вже начебто є, але тепер треба, щоби вона була підкріплена фаховими діями.

Так, безумовно, гендерна статистика є наступним кроком гендерного інтегрування в тих сферах, де поки непомітно просування в цьому напрямі. Це й національна безпека, і економіка, і політична царина, але, разом із тим, і соціальна, але за ширшого бачення загальної перспективи.

Всі ці положення ви зможете знайти в нашому довіднику. Чотири п'ятих його обсягу припадає на додатки, які стосуються предметів відання конкретних комітетів, у яких працюють ті чи інші народні депутати, секретаріату комітетів, який забезпечує роботу цього комітету, і гендерних експертів.

Наприкінці ви можете знайти короткий перелік термінів, вживаних у довіднику. Ми не хотіли його надто розширювати, бо починати часом треба з чогось малого. Разом із

тим там наведені джерела (як електронні, так і друковані), що можуть допомогти вам, коли ви будете звертатися до тієї чи іншої тематики. Завершує довідник перелік, мабуть, справді надто короткий (погоджуюсь із тими, хто щойно казав про це), близько 30 осіб, які сьогодні співпрацюють із Програмою сприяння парламенту України в царині гендерної проблематики і до яких ви можете звернутися по допомогу у розвитку політики, яка б забезпечила рівні права і можливості, згідно з вимогами Закону і самої нашої дійсності.

Дякую.

П.Г.ПАВЛИЧЕНКО, *старший координатор Програм ПРООН в Україні*,

Шановний пане голову, шановні учасниці та учасники.

Дозвольте подякувати вам, передусім Олені Федорівні Бондаренко та Леоніду Івановичу Грачеві, за можливість виступити сьогодні з такого важливого, базового в царині прав людини питання, як гендерна рівність.

Подія, з нагоди якої проводиться цей захід, є надзвичайно значущою і радісною – це річниця прийняття Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».

Забезпечення гендерної рівності є одним із наріжних каменів та одним із пріоритетів у діяльності ООН. Накопичений Програмою розвитку ООН досвід показує, що країни світу проходять складний шлях від прийняття аналогічних законів до їх належного впровадження в усі сфери життєдіяльності.

І тут я хотів би наголосити, що Верховна Рада України, ухваливши цей закон, має здійснювати неупереджений моніторинг його впровадження, використовуючи всі свої можливості, в тому числі можливості Рахункової палати.

У зв'язку з цим Програма розвитку ООН в Україні пропонує цілу низку механізмів. Серед них я згадав би регулярне обстеження, яке ПРООН проводить починаючи з 1999 року, узагальнюючи його дані у бюлетені «Гендерний аналіз українського суспільства», який упродовж тривалого часу був ледь не єдиним комплексним аналітичним документом із цього питання. Зараз ми завершуємо роботу над черговим випуском і радо поділимося результатами аналізу з усіма зацікавленими особами. Ми також сприяємо підготовці відповідних стратегій і програм на національному та регіональному рівнях.

Останнім роком діяльність у державі з гендерних питань одержала новий імпульс завдяки ухваленню згаданого закону та Указам Президента України. Питання стає популярним, розширюється коло людей, що прилучаються до його обговорення. Це позитивна тенденція. В той же час, трапляються випадки, коли неофіти, не засвоївши базових принципів, починають на свій розсуд тлумачити терміни, підходи, приймати рішення. Це цілком зрозуміло на початкових етапах, але не припустимо з погляду забезпечення процесу прийняття рішень на державному рівні. І дуже багато нам ще потрібно зробити для просвіти людей, для належної підготовки персоналу тощо.

Ще один акцент хотілося б зробити. Коли ми говоримо про гендерну рівність, то передусім маємо на увазі не питання здоров'я чи демографії, не питання надання переваг пов'язаних зі статтю. Передусім ідеться про належне – чесне і рівноправне –

врядування. Нині на часі питання адекватної та збалансованої участі жінок і чоловіків у процесах врядування та їх представництва в органах влади.

Підтримуючи ініціативи уряду України та поширюючи кращий міжнародний досвід, Програма розвитку ООН в Україні готова сприяти:

- моніторингу дотримання вимог міжнародних конвенцій стосовно забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків;
- громадському діалогу щодо удосконалення законодавства та нормативної бази, зокрема підготовці проведення парламентських слухань із цього питання, круглих столів тощо;
- розробленню методичних рекомендацій для проведення гендерної експертизи законодавства, нормативно правових актів та законопроектів;
- продовженню роботи над формуванням стратегії гендерного розвитку держави та відповідного плану дій чи державної програми спільно з депутатами та урядовцями;
- створенню та діяльності робочої групи з аналізу та підготовки доповнень до базового закону з метою його конкретизації та забезпечення його правозастосування.

Врешті, ми традиційно опікувалися питаннями навчання, підготовки та підвищення кваліфікації фахівців, відповідальних за гендерні питання на всіх рівнях, і продовжуватимемо цю справу надалі.

Бажаю всім подальшої плідної роботи і дякую за увагу.

Л.С.КОБЕЛЯНСЬКА, керівник Програми рівних можливостей ПРООН

Шановний пане голову! Шановні учасники та учасниці круглого столу!

Насамперед, хочу подякувати Комітетові з питань прав людини за ініціативу в проведенні круглого столу з нагоди річниці ухвалення Закону України “Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків», що дає можливість обговорити результати його запровадження. Створений при Комітеті з питань прав людини підкомітет з питань рівності – це не лише величезний здобуток парламенту і відповідного комітету, а ще й свідчення практичного запровадження Закону – підсилення інституціалізації забезпечення рівності.

Для українського суспільства стає дедалі очевиднішим, що задля свого розвитку демократичне суспільство потребує рівних можливостей для залучення у систему прийняття рішень і в усі сфери соціально-економічного життя жінок і чоловіків як рівноправних партнерів. Але разом із тим практика дискримінаційного підходу і нерівність все ще зберігаються і є досить поширеними. Ця проблема є гострою для України так само, як і для інших країн. Можливість отримання рівної зарплати, рівність стосовно зайнятості та участі у політичному житті можуть набувати формального визнання, але за відсутності ефективного законодавства, реальних, дієвих механізмів його застосування залишаються разючі розриви у становищі в суспільстві жінок і чоловіків.

Привертаючи увагу суспільства до річниці ухвалення Закону, слід поставити, щонайменше, три питання.

Перше. Чи відчуло суспільство, що воно вже рік живе із “Законом про рівні права та можливості чоловіків і жінок”?

Друге питання. Як вдосконалити закон і забезпечити його адекватну імплементацію?

І третє питання. Які причини повільного, як зазначали сьогодні всі учасники дискусії, впровадження закону і на якій підставі робиться такий висновок, хоча моніторингу виконання цього закону ще не зроблено?

Ухвалення Закону не припинило суспільної дискусії ані щодо його доцільності, ані щодо самого змісту рівності, рівних прав і можливостей. Варто визнати, що це пішло на користь і суспільству, і тим, хто від його імені виконує представницькі функції. Принаймні, відвертого ігнорування гендерної складової як у політикумі, так і в суспільстві стає менше. А той факт, що далеко не всі складові закону забезпечені механізмом впровадження, лише частково свідчить про його недосконалість. Більшою мірою – про потребу освоєння того потенціалу для розвитку, який він містить.

Власне, зрозуміти сприятливі для розвитку можливості й переваги принципу рівності – це дати нашому суспільству сьогодні шанс розвиватися за такими ж стандартами та нормами, як і сучасні європейські країни, що досягли вищих показників людського розвитку, ніж Україна, і перспективу скористатися з цих переваг кожному громадянину.

Стратегія рівноправності є широкоосязною. Вона охоплює безліч питань – про роботу, освіту, сім'ю, статеve життя, політичну участь, права на народження дитини, охорону здоров'я, захист від насильства та громадянство.

Розв'язання проблеми забезпечення рівних прав жінок і чоловіків потребує:

- належної політичної волі;
- відповідних законодавчих актів;
- дієвих механізмів їх реалізації;
- усвідомлення цієї проблеми якнайширшим колом громадян у суспільстві.

Серед причин нереалізованості можливостей, які відкрились з ухваленням закону, – відсутність сильного інституційного механізму. Механізм забезпечення в загальнонаціональному вимірі рівності жінок і чоловіків передбачає високий політичний статус, реальні повноваження, ресурси та засоби для впливу на широкий спектр питань галузевої політики, дотичної до цих проблем. Надзвичайно важливою є нова правова база, яка дасть змогу запровадити політику рівноправності. Власне, відсутність і першої, і другої передумови гальмує сьогодні імплементацію Закону.

Можна говорити про те, що свого часу Закон був прийнятий як певний компроміс між тими, хто волів більшого з погляду європейських стандартів, і тими, хто або не хотів взагалі нічого, або, як максимум, погоджувався на декларативне фіксування «намірів». Але, так чи інакше, сьогодні ми маємо цей Закон, і якщо є добра воля комітету і підкомітету з питань рівності працювати у напрямі його вдосконалення, то ми, з боку Програми рівних можливостей ПРООН, організації, яка підтримує впровадження в Україні рівності жінок і чоловіків, готові надати експертну і методичну підтримку робочій групі, яка працюватиме над підготовкою відповідних рекомендацій.

Внесення змін у Закон «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків», вважаю, доцільно здійснювати одночасно з гармонізацією його з «Конвенцією ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок». Незважаючи на те, що Україна вже більше ніж 25 років як приєдналася до цієї Конвенції, потенційні можливості застосування положень Конвенції для забезпечення рівності жінок і чоловіків все ще залишаються невикористаними. Власне, застосування положень Конвенції та виконання рекомендацій Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок дали б змогу використати механізм включення жінок у систему прийняття рішень через квотування, про що, власне, йдеться як про одну з нерозв'язаних проблем. Фактично уряд був зобов'язаний застосувати такий механізм, виконуючи норму Конвенції та рекомендацію Комітету, зроблену за результатами поданих урядом звітів про виконання Конвенції.

Як певний здобуток, учасники дискусії відзначають, що законодавчі документи України не мають дискримінаційних норм та обмежень за ознакою статі, які б стосувалися якоїсь сфери суспільного життя. Проблема полягає не в недостатній кількості юридичних

прав, а у відсутності механізмів, які забезпечують рівні можливості для самореалізації жінок і чоловіків. Досить часто посиляються на те, що будь-яке квотування на користь певної групи є визнанням її маргіналізованого становища, або може призвести до маргіналізації. Найчастіше це обговорюється з приводу гендерних квот. Утім, застосування квотування за інших обставин сприймається як демократичний механізм забезпечення прав тих, хто за якихось обставин залишається в меншості. Як приклад хочу навести ситуацію, яка склалась у нашому парламенті після виборів 2006 року. Під час формування тих чи інших коаліцій у Верховній Раді ті політичні сили, які залишалися в меншості, неодмінно порушували питання про квоти для свого представництва. Це відбувалося від самого дня виборів. Це приклад того, що квотування може сприйматись як механізм врегулювання балансу представництва без жодного «меншовагтисного» відтінку. Тим часом, коли представництво жінок у парламенті, у владі, взагалі залишається вкрай обмеженим, апеляція до спеціальних заходів, до квотування сприймається як недемократична норма. Це прояв подвійного суспільного стандарту і усталеності стереотипного ставлення. Проте, залишаючись у меншості й не вимагаючи квот, спеціальних норм, які би створювали для жіноцтва передумови, щоб вагомо представити свою позицію, свою точку зору і через себе допомогти суспільству повною мірою скористатися з тих переваг, які обидва соціуми – жіночий і чоловічий – привносять у суспільство, жінки позбавляють себе значних можливостей. І страждає від цього все суспільство, яке не використовує повною мірою весь свій людський ресурс.

Хочу привернути увагу до проблеми, яку Закон частково порушив, але не запропонував механізму її реалізації. Йдеться про застосування крос секторального підходу до розв'язання гендерних проблем. Це передбачає, що, з одного боку, всі сфери суспільного життя мають бути орієнтовані таким чином, аби дати можливість повною мірою реалізуватися потребам і можливостям жінок і чоловіків. А з іншого боку, це розроблення спеціальних державних програм, спрямованих на гендерний розвиток. На мою думку, багато в чому саме через нерозуміння цієї подвійної сутності і виникає багато плутанини і в самій ідеології формування інституційного механізму, і в практиці його застосування.

У своєму виступі пан Томенко говорив про ідеологію рівності та про її організаційну складову. Справді, дуже важко сьогодні уявити, що будь-яке галузеве міністерство може в межах своєї компетенції ефективно розв'язувати питання рівності. Але кожне міністерство в межах своєї компетенції зробити це просто зобов'язане. Питання у грамотно зорганізованій координації. Саме тому так актуалізувалося зараз питання про інституціалізацію і відповідний повноважний орган виконавчої влади, відповідальний за цей напрям політики. Закон пропонує відповідний механізм. Можливо, практика потребуватиме внесення змін і пошуку альтернативних рішень. Але те, що вони мають бути знайдені і такий механізм має функціонувати, не викликає сумнівів.

Необхідно визнати, що гендерна політика в Україні лише набуває оформлення, у політичних документах не міститься чіткого визначення інтересів і потреб чоловічої та жіночої частин населення, не враховується характер їхніх гендерних відносин, не окреслюється гендерний компонент в державній і партійній політиці. В ухваленому базовому законі доволі слабкою є частина, що стосується санкцій за його невиконання, є й інші нерозв'язані проблеми, відтак у процесі його реалізації постає потреба в розробленні відповідних доповнень.

І ми сподіваємось, що парламент нового скликання з відповідальністю поставиться до свого обов'язку – законодавчо забезпечити рівні права і можливості для жінок і чоловіків. Адже українські жінки і чоловіки варті того, щоб скористатись з переваг рівності, від яких виграє все суспільство.

8 вересня виповнився рік відтоді, коли Верховна Рада ухвалила Закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Це дуже важлива подія для нашої країни, адже жінки становлять більше половини населення України.

Становище жінки є яскравим віддзеркаленням становища суспільства в цілому. Від того, як почуватися жінка в суспільстві, в сім'ї, який вона має статус, наскільки вона незалежна економічно та захищена соціально, залежить і сьогодення, і майбутнє нашої країни. Але мусимо визнати, що українські жінки, незважаючи на недискримінаційне законодавство, на практиці відчують у багатьох сферах дискримінаційне ставлення і упосліджене становище порівняно з чоловіками.

Тож і виникають запитання, що нам вдалося зробити за рік після прийняття Верховною Радою зазначеного закону.

А саме спробуймо відповісти, чи відчуває себе жінка в Україні рівноправним учасником громадського життя? Що обмежує її громадянську роль? Чи готова вона змиритися із цими обмеженнями?

Проаналізувавши реалії сьогодення, розуміємо, що наші жінки стають дедалі активнішими як учасниці виборчого процесу: беруть участь у голосуваннях, у веденні виборчої кампанії, в роботі виборчих комісій. Під час виборчої кампанії 2006 року, як ніколи раніше, жінки були активними агітаторами. Але це може свідчити як про зростання політичної активності жінок, так і про те, що нелегка, невдячна і неprestижна робота у виборчій комісії чи агітація «від дверей до дверей» перекладаються, як і інша «чорнова» робота, на плечі жінок.

На мою думку, такі підходи свідчать як мінімум про дві речі: перше – внаслідок Помаранчевої революції виборець стрімко «подорослішав» і обігнав у самоусвідомленні своїх політичних провідників, себто партії.

Ми знаємо, що Україною підписано усі міжнародні конвенції, які стосуються забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків. Але ще не всі усвідомили, що жінка, так само як чоловік, може повноправно брати участь у політичному житті країни. В Київській обласній організації ВО «Батьківщина» майже дві третини із 639 первинних осередків очолюють жінки, майже половину районних та міських організацій також очолюють жінки

У політичне життя молодого держави України жінки вступили, з одного боку, як більшість населення (жінки становлять 54% населення України), яка виконує будь-яку працю, тримає на собі тягар сімейного життя та виховання дітей, має у своєму складі достатньо освічених людей, але практично не має досвіду політичної діяльності, боротьби за свої права і використання своїх прав. Це яскраво відбилосся на рівні прийняття суспільно важливих рішень, на представництві жінок у Верховній Раді, Кабінеті Міністрів, органах влади на місцях.

Серед 25 голів райдержадміністрацій навіть у столичній Київській області лише 2 жінки; 3 очолюють районні ради; 1 жінку обрано міським головою. До обласної ради п'ятого скликання обрано 12 жінок, що становить лише 10% від її чисельності.

Формально, за законом, жінка в Україні має такі самі права, як і чоловік: можливість влаштуватися на гарну роботу, одержувати гідну зарплату й робити кар'єру. На практиці усе виявляється не зовсім так.

Незважаючи на те, що освітній рівень жінок в Україні вищий, ніж у чоловіків, рівень середньої заробітної плати жінок значно нижчий, і останніми роками спостерігається збільшення гендерних розбіжностей у рівні заробітної плати.

Якщо у 1998 році середня заробітна плата жінок становила 74,9% середньої заробітної плати чоловіків, то наприкінці 2002 року цей показник дорівнював 70,2%. У жодній галузі заробітки жінок не перевищують заробітків чоловіків.

Для українського зареєстрованого ринку праці характерні стабільно високі показники звільнення жінок, складності із працевлаштуванням. Жінки мають більше проблем як при звільненні, так і при працевлаштуванні. Так, у Київській області із 21 130 осіб, що перебувають на обліку в центрах зайнятості, 64% становлять жінки.

Як народні депутати ми не маємо права допустити скасування виплати матерям одноразової грошової допомоги у зв'язку з народженням дитини. Законодавчого врегулювання вимагає і процес стягнення аліментів. На часі вирішення інших соціальних питань. Адже через рік після ухвалення Закону мусимо визнати, що він недосконалий і потребує детального розроблення механізмів упровадження. Без них закон, звісно, буде суто декларативним.

У мене є кілька практичних рекомендацій стосовно того, що маємо зробити вже сьогодні для реалізації гендерної політики. Думаю, настав час, щоб за реалізацію державної політики в цій сфері у регіонах відповідали заступники голів обл- та райдержадміністрацій і, відповідно, заступники міських голів із виконавчої роботи. Переконаю і в тому, що даний напрям роботи має постійно бути на контролі профільних постійних комісій місцевих рад усіх рівнів.

О.А.ВІТЕНКО, народний депутат України

Шановні панове, дуже приємно сьогодні перебувати в такому гарному товаристві. Обговорювані питання справді хвилюють кожного з нас.

Насамперед скажу, що я є представником Вінниччини, центральної нашої області. І мені ця річниця, яку ми сьогодні відзначаємо дуже близька. Чому? Тому що мені довелося з літа минулого року очолювати Головне управління з питань внутрішньої політики та засобів масової інформації обласної державної адміністрації. Я пройшла досить несподіваний для мене шлях громадської діяльності, – 20 років працювала на одному підприємстві, а тоді пішла на громадську роботу, пройшла і через «Союз-Україну», і через товариство «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, і через «Стусівське джерело», тісно співпрацюю і з нашою письменницькою організацією, очолюю громадську організацію «Жінки Батьківщини Вінниччини». До речі, я була рекомендована ними депутатом у Вінницьку міську раду, де працювала з молоддю у царинах освіти, фізкультури і навіть спорту.

Що хочу сказати саме з приводу нашої зустрічі? У нас на Вінниччині є дієва організація з питань гендерної політики «Пані Всесвіт». Очолює її Тетяна Міхновець – кваліфікований спеціаліст у своєму напрямі. Ця громадська організація, як і Координаційна рада у справах жінок при обласній державній адміністрації, принаймні до

минулого року була досить дієвою. Там працюють представники різних політичних партій, різних поглядів. Ми розуміємо необхідність об'єднатися. Навіть те, що на виборах у нас чимало жінок пройшли в різного рівня ради, – це теж результат того, що ми об'єдналися. Ми не дивилися, хто з якими політичними перевагами, але розуміли, що нам цю програму потрібно впроваджувати. А втім, як сьогодні мій колега депутат від Соціалістичної партії сказав, запроваджено 200 державних програм, але жодна не фінансована стовідсотково. Я вважаю, що в тому-то наша проблема, що ми не доводимо до кінця розпочате.

Я думаю, що сьогодні в річницю ухвалення закону про гендерну рівність слід визнати, що не запроваджений механізм провадження цього слушного закону. Це свято для нас, проте ми маємо докласти всіх зусиль, щоби не просто поговорити, а там колись ще на п'яту річницю зібратися. Маємо хоча б на базі вінницької громадської організації провести наступні слухання для обговорення цілком певних питань.

Я вам про такий момент скажу. Що таке громадська організація при політичній партії? Зізнаюсь, не хотіла я займатися політикою. Проте ми бачимо – суспільство структурується саме за політичною належністю. Можливо, у кожного з нас певні претензії щодо внутрішніх проблем, які є в політичних партіях, але іншого шляху в нас зараз немає. Якщо громадська організація діє при тій чи іншій політичній партії, вона розвивається нормально. І треба її тільки вітати і підтримувати. Саме завдяки підтримці політичної партії у нас в області існує розгалужена структура громадської організації питань впровадження гендерної рівності, й у цих питаннях вона досить плідно працює. Отже, я думаю, ми надалі ще поспілкуємося. Запрошую вас всіх на Вінниччину. Ми там проведемо засідання, поділимося досвідом і будемо впроваджувати по Україні цей закон, щоб він був дієвим.

В.М.БОНДАРОВСЬКА, директор Міжнародного гуманітарного центру «Розрада»

Я як психолог хочу коротко сказати з приводу конвенції проти всіх видів дискримінації проти жінок, що наше суспільство фактично (і про це говорять і конверсійні органи ООН) навіть не розібралося в тому, а що ж є дискримінація загалом, а що є дискримінація проти жінок. І коли я писала пропозиції, як відгукнутися на зауваження комітету ООН, я пропонувала (і зараз мені здається, що це дуже важливо), зважаючи на те, що ми не можемо потрапити на «1+1», на ICTV чи на «5 канал» як комерційні канали, видати безліч буклетів і для дітей, і для підлітків, і для дорослих, а також різної іншої інформаційної продукції, щоб люди хоч знали, що таке дискримінація, щоб про конвенцію кожна людина могла дізнатися у цікавій формі. Це дуже важливо. Якщо ми не зрозуміємо таких речей, ми просто нікуди не будемо рухатися.

Тепер що стосується імплементації нашого закону. Що вражає в Англії, й загалом у Великій Британії, коли ти туди потрапляєш? Це послідовність і невідворотність виконання закону. От хоч помри, а покажи квитка, плач перед полісменом, що ти від'їжджаєш, тож дайте хоч зазирнути до британського музею в те відділення, що о 3 годині зачинається, – все марно. Отже, мені здається, що те, над чим треба працювати щодо імплементації нашого закону, – це розроблення процедури послідовності й невідворотності реакції на порушення. Це не обов'язково мають бути якісь страшні покарання, але обов'язково певна реакція, якою у нас і не пахне. Справді, рік прожили, і що ми одержали?

Далі я би хотіла, щоб ми все ж таки зрозуміли, що означає декларативність закону. Зараз мені довелося вивчати ситуацію в Норвегії. Виявляється, там є спеціальний чималий за обсягом (сторінок на 25) Закон «Жінка на робочому місці». А чому це має сенс? Той самий комітет ООН закидає Україні (а ми навіть не заглиблюємось у те, що нам закидають, хоча прагнемо до європейських стандартів), що ми маємо дуже щадне, запопадливе законодавство щодо жінок. Скажімо, коли жінка хоче на хімічне

виробництво чи у шахту, то не можна, а рівність полягає в тому, що умови праці у шахті мають бути такими, щоб, коли знайдеться в Україні хоч би три жінки, які хочуть добувати вугілля, то було можна. Над цим ми навіть не думаємо. От що дуже цікаво. У нас є дуже багато місць, де жахливі умови праці; там жінки, між іншим, і працюють, а ми такого аспекту не розглядаємо.

Я приєднуюся до того, що треба вчити суддів і прокурорів, і я б іще додала, що треба вчити журналістів. Я б відкрила такі проекти і програми, щоб журналісти хоча б розуміли як це важливо А то дійсно, пластичні операції цікавіші, ніж дискримінація.

І останнє. Я, як фахівець з цих питань, хотіла б наголосити (шановний пан Грач про це вже говорив), що гендерна нерівність в сім'ї: у нас зростає. На жаль, сьогодні у нас дуже поширеною є модель, за якою батько повинен утримувати сім'ю і бути здобувачем грошей, і чим більше грошей, тим однозначніше. Через це зростає батькова влада, але зростає і його відстороненість від виховання дітей, і діти кажуть: а ми батька взагалі ніколи не бачимо. І звідси трагедії в сім'ях.

Тому я би хотіла зазначити ще такий напрям імплементація нашого закону, щоб ми опікувалися ще й рівністю в сім'ї – дійсною рівністю, яка вимагає великої уваги.

Дякую.

О.В.САВЕНОК, заступник Голови Дарницької районної в місті Києві державної адміністрації.

Принцип рівних прав і можливостей сьогодні набуває дедалі більшої підтримки в суспільстві завдяки копійчкій праці державних інституцій, але, першою чергою – неурядових організацій.

Ухвалення Верховною Радою 8 вересня 2005 року Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» унормувало цю роботу. Закон поставив чіткі й конкретні завдання перед суб'єктами його впровадження та визначив механізм реалізації.

Робота із забезпечення рівних прав і можливостей представникам різних статей проводиться й у м. Києві. Вже понад десять років працює Київський центр із роботи з жінками.

На виконання Розпорядження КМДА №52 від 21 січня 2003 року. «Про впровадження гендерного підходу в діяльності Київської міської державної адміністрації», в 10 районах міста відкриті центри сім'ї. Відкритий такий центр і в Дарницькому районі.

Основними завданнями центру є:

- забезпечення реалізації державної політики з питань сім'ї та гендерної рівності;
- створення і впровадження широкого спектру цільових програм та заходів із розв'язання соціально-економічних та інших проблем сімей району;
- вивчення, узагальнення та поширення вітчизняного і світового досвіду впровадження гендерної політики та родинного спілкування;
- залучення жінок до активної громадської діяльності;
- сприяння працевлаштуванню жінок шляхом надання консультаційної допомоги, проведення навчальних семінарів, круглих столів, конференцій;
- організація оздоровлення, відпочинку і дозвілля осіб, що потерпають від насильства в сім'ї;
- співпраця з жіночими, дитячими, молодіжними, іншими громадськими організаціями з метою реалізації соціальних програм та проектів, спрямованих на поліпшення становища сімей та жінок.

У районі створена та діє Рада у справах сім'ї, рівних прав і можливостей чоловіків і жінок, запобігання домашньому насильству та протидії торгівлі людьми. Головними завданнями Ради є: координація дій відповідних управлінь та відділів у справі запобігання торгівлі людьми та боротьби з цим лихом, в питаннях рівних прав та можливостей чоловіків і жінок, а також запобігання домашньому насильству.

Ось коротка хронологія інших рішень міської влади в цій сфері:

1. Розпорядження КМДА №52 «Про впровадження гендерного підходу в діяльності Київської міської державної адміністрації» від **21.01.2003 р.**

2. Розпорядження ДРДА №113 «Про створення ради у справах сім'ї, рівних прав і можливостей чоловіків і жінок, запобігання домашньому насильству та протидії торгівлі людьми» від **28.02.2003 р.**

3. Рішення VIII сесії ДРР №6 «Про затвердження програми з питань гендерної політики у Дарницькому районі м. Києва» від **26.11.2003 р.**

Висновки з цього можна викласти у двох реченнях:

1. Робота із забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків ведеться в м. Києві в цілому та в районі зокрема.
2. Ухвалення Закону ніяк не вплинуло на якість чи темпи гендерних змін (на прикладі м. Києва).

Сьогодні пролунала стурбованість шановних народних депутатів з приводу того, що Закон не впроваджується, особливо на рівні органів державної виконавчої влади в цілому і зокрема на місяцях – в місцевих органах державної виконавчої влади. Я хочу зробити пропозиції, за якими, мені здається, можна було б забезпечити реалізацію цього закону.

Є певні критерії оцінки діяльності органів державної виконавчої влади; це – 48 показників, за якими раз на квартал готуються і розробляються Державним комітетом статистики разом з Мінекономіки моніторинги, зокрема «моніторинг результатів діяльності Кабінету Міністрів України та Ради Міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, місцевих адміністрацій», і робиться оцінка успішності діяльності місцевих держадміністрацій і голів цих адміністрацій. Виходячи з цього, є три пропозиції: перша – розробити критерії, за якими визначатиметься виконання вимог Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків і жінок»; друга пропозиція – зазначені критерії внести до розділу «Соціальний сектор» названого мною моніторингу; і третя пропозиція (Катерина Семенівна Самойлик її вже озвучувала, озвучувалися вони й у інших виступах) - на виконання вимог статті 10 Закону України, обговорюваного нами, створити при Кабінеті Міністрів України спеціальний орган з гендерної політики, і саме при Кабінеті Міністрів, бо якщо ми будемо створювати міністерство, державний комітет чи щось інше, це буде спеціально уповноважений орган центральної влади, діяльність якого регламентується статтею 11 названого закону.

Дякую за увагу.

О.КАТАН, Голова Всеукраїнської громадської організації «Жінки XXI століття», радник Дніпропетровського міського голови з тендерних питань

Шановні друзі! Я хочу сьогодні приєднатися до тих колег, які вітають річницю ухвалення Верховною Радою України Закону «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Але також хочу звернути увагу на те, що цей закон не вирізняється конкретикою та можливостями його практичного застосування. Наприклад, візьмемо розділ III статтю 15 «Забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків у виборчому процесі»:

«Рівні виборчі права та можливості жінок і чоловіків забезпечуються законодавством України.

Політичні партії, виборчі блоки під час висунення кандидатів у народні депутати України у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі передбачають представництво жінок і чоловіків у відповідних виборчих списках.

Контроль за цією вимогою здійснюють виборчі комісії»

Що тут конкретного, окрім риторичного декларування про рівні можливості? Якщо Державна Концепція про забезпечення рівних прав жінкам і чоловікам на 2006 – 2010 рік стверджує, що співвідношення чоловіків та жінок на різних рівнях влади повинно складатися 30 на 70 відсотків відносно тієї чи іншої статті, то в Законі нічого конкретного не вписано.

Що таке представництво жінок? Одна жінка – це теж представництво. В якому порядку, в якому співвідношенні та які саме пропорції(?) та порушення норм будуть контролювати виборчі комісії – про це нічого не сказано. І те, що цей Закон не працює, незважаючи на те, що він набув чинності з 01.01.2006 р., показали вибори-2006. Ніхто нічого не контролював і ніхто ні за що не відповідає. Тому ми маємо 5,1% жінок у Верховній Раді України та інші з цим пов'язані негаразди.

Вважаю цей Закон декларативним і таким, що потребує доповнення.

Я була учасницею ініціативних груп із підготовки різних законопроектів, спрямованих на розв'язання питання гендерної розбалансованості в державі. Були більш вдалі варіанти і більш конкретні законопроекти, подані колишнім народним депутатом М.Ковалко, Міністерством у справах сім'ї, молоді та спорту, та ін. Але всі ці варіанти були відхилені депутатами минулих скликань. Це схиляє до думки про незацікавленість тих депутатів, які б могли конструктивно підійти до питання розв'язання гендерних проблем в Україні. Тому маю пропозицію щодо необхідності створення робочої групи з представників громадських організацій для співпраці з гендерним підкомітетом Верховної Ради (голова – О.Бондаренко) для доопрацювання Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», щоб його застосування було більш результативним.

Дякую за увагу.

Г.Й.ГОНЧАРУК, директор Київського міського центру у справах жінок

Ми в основному приділяємо увагу самому Законові, а мені хотілося підкреслити інше.

Я підтримую пані Ольгу Катан, яка згадувала про створений підкомітет з гендерної політики Комітету Верховної Ради з прав людини, національних меншин і міжнародних відносин і відзначила, що це дуже важлива подія і дуже потрібна і ми би хотіли мати, шановна Олено Федорівна, чітку інформацію про роботу підкомітету - чи то через створення робочої групи, чи то через створення координаційної ради, але саме при підкомітеті, або просто через постійні запрошення на його засідання.

У нас є міністерство, і є, як ми вважаємо, гендерно чутливий міністр. Це було відзначено і під час роботи Генеральної асамблеї, яка відбулася нещодавно і яку організувала і проводила Національна рада жінок України.

Я хочу сказати про те, що координаційна рада може бути при міністріві, а не при Прем'єр-міністріві, тому що вона повинна виконувати функцію координаційного органу з питань впровадження гендерної політики.

Чого ж ми маємо перебирати на себе функції міністерства зі створенням координаційної ради при Прем'єрові (як про те сказала пані Катерина про те)? Годі

почнетесь знову, як у нас заведено і як ми вміємо це робити, певна плутанина. Я вперше сьогодні, до речі, почула про те, що створюється така рада. Тому, мабуть, буде правильніше, якщо у Прем'єр-міністра буде не рада, а радник із питань гендерної політики.

Я висловлюю свою думку, яка ґрунтована, певною мірою, на практиці. Звичайно, наше міністерство перевантажене. От і пан Томенко говорив про те, що було б непогано, якби спорт вилучили зі сфери його компетенції, можливо, і гендерну політику. Але це – подальша перспектива.

Мені здається, що, мабуть, так само перевантажені й усі інші наші управління – і міські, і районні, і обласні. І там теж уся ця каша, і теж перевагу віддають, першою чергою, питанням спорту. Як вимагають зверху, так і робиться внизу.

То треба, мабуть, все-таки подивитися на структури в областях і в містах. Ми досі не виконуємо наш національний план, не створені і центри у справах жінок або, скажімо, центри з питань гендерної політики на місцях, а такі центри теж можуть проводити відповідну політику.

Тому коли ми будемо відпрацьовувати механізм, ми маємо звернути велику увагу на структури, які ми можемо зараз понастворювати і які не будуть функціонально працювати на нашу з вами гендерну політику.

Це те, що я хотіла просто підкреслити.

І, звичайно, необхідне навчання, тож дуже просимо, аби наш комітет і підкомітет звернули увагу на роботу із навчання керівного складу всіх рівнів влади, бо саме у керівників дуже складне сприйняття нашої гендерної політики.

Дякую.

Е.В.ЛЕЩЕНКО, директор Департаменту сімейної, гендерної політики та демографічного розвитку Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту

Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту сьогодні вже дуже багато разів згадувалося.

Але дозвольте декілька тез (я не затримаю аудиторію).

Перша теза. Ми сьогодні всі говоримо – потрібно навчатися. Необхідно йти на зустрічі за круглим столом, на семінари, важливо знати, про що йдеться і чого ми хочемо досягти.

Ми сьогодні з вами говоримо про механізм реалізації Закону України. Ми всі працюємо над виконанням цього закону постатейно. Звичайно ми повинні говорити і про Указ Президента «Про вдосконалення центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків».

Указ існує з липня 2005 року. І кожний державний службовець, губернатор, заступник губернатора, голова райдержадміністрації, всі інші представники органів виконавчої влади повинні виконувати цей Указ. Інше питання - як він виконується, і це підлягає контролю. Це перша теза.

Друга теза. Я, мабуть, не помилюся, коли скажу, що закон у нас діє офіційно впродовж року. Але все-таки ми сьогодні повинні визнати, що насправді слід говорити про дев'ять місяців. Тому що він впроваджується з 01.01.2006 р.

Що ж відбулося за дев'ять місяців? Звичайно, якщо провести за аналогією з народженням дитини, то за такий термін можна говорити принаймні про народження нової гендерної свідомості, а це вже перші кроки, перші уроки і перші проблеми, про які сьогодні багато говорили, насамперед пані Бондаренко.

І все ж таки я не буду говорити, що вже зроблено. А негатив полягає в механізмі реалізації Закону. Пан Грач це наголошував, і це була перша теза сьогоднішнього круглого столу. Я не буду інформувати присутніх, які міжнародні конференції з ініціативи

міністерства уже пройшли, передусім цього календарного року, і які ще будуть. Зазначу лише рішення про проведення міжнародної конференції з єдиною тематикою – «Державний механізм гендерних перетворень в Україні».

Хочу наголосити, що ми, хто сьогодні прийшов на круглий стіл, маючи хрестоматійне бачення гендерних перетворень в державі. Наприклад, наше Міністерство розробило, так звану дорожню карту губернатора. І кожний голова обласної державної адміністрації має таку карту і працює відповідно до неї.

Водночас, хочу сказати, що при обласних державних адміністраціях уже утворені координаційні ради не з жіночих питань, а з гендерних питань, де розв'язуються проблеми як чоловіків, так і жінок.

І насамкінець хотілося б, звичайно, сказати про перспективу.

Говорили про розпорядження Кабінету Міністрів, про концепцію державної програми. Сьогодні розроблено проект Державної програми гендерної рівності в українському суспільстві 2006–2010. До речі, ця концепція в перекладі англійською мовою, уже була презентована представникам 41 країни, які були присутні в Україні на 31-й Генеральній асамблеї Міжнародної ради жінок.

Перше, що потрібно зробити – врахувати гендерну складову у проекті Державного бюджету 2007 року, і пані Шевченко вже говорила, що вона не врахована, на жаль. Друге: потрібна ретельна гендерно-правова експертиза щодо внесення відповідних змін у Кримінальний кодекс (про що говорила пані Бондаренко), Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кодекс України про працю, в закони «Про державну службу», «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про дошкільну освіту», «Про позашкільну освіту», «Про вибори народних депутатів».

І, звичайно, необхідно підготувати пропозиції щодо внесення змін до чинного виборчого законодавства, до Закону України «Про політичні партії в Україні» стосовно впровадження гендерних квот. Я впевнена, що сьогодні ті пропозиції, що пролунали на круглому столі, є суттєвими і в подальшому будуть враховані.

Ми вважаємо за необхідне ініціювати введення посади заступника Уповноваженого Верховної Ради з прав людини з гендерних питань, а також створення структурних підрозділів у Секретаріаті Президента України і в органах виконавчої влади. Це дасть можливість говорити про конкретну реалізацію механізму цього закону. А те, що працювати нам дуже багато, і передусім органам виконавчої влади, – це ми зрозуміли обов'язково і далі робитимемо цю справу.

Дякую.

О.Ф. БОНДАРЕНКО, Голова підкомітету з гендерної політики Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин

Шановні подруги і друзі, я хочу ще раз сердечно подякувати всім вам, кожній і кожному з вас за те, що ви знайшли час і виявили бажання обговорити такі животрепетні й такі важливі питання для українського суспільства. Адже аспект гендерної рівності є одним із ключових для визначення нашої ролі та місця у новій, об'єднаній Європі. І це справді, без перебільшення, так.

Я хочу подякувати колегам з Програми сприяння парламентам України і Програми розвитку ООН за участь в організації нашої сьогоднішньої зустрічі. Хочу подякувати народним депутатам України, урядовцям, представникам органів місцевої виконавчої влади та місцевого самоврядування. Повірте, це теж - тест на розуміння серйозності проблеми і бажання її розв'язувати. Хочу подякувати всім вам за активність, небайдужість і фаховість, які ви виявили під час обговорення.

Дозвольте кілька слів сказати у підсумку нашого круглого столу. На мою думку, пролунали надзвичайно важливі, цікаві й потрібні пропозиції. І я, з вашого дозволу, ще раз озвучу деякі з них, - можливо, якісь залишаться незафіксованими, то ви мені нагадайте обов'язково, і вони будуть враховані.

На часі створення громадської ради при підкомітеті з питань гендерної політики Комітету з прав людини. Сподіваюся, що в цій раді ми будемо разом працювати над внесенням відповідних змін до українського законодавства, над розробленням механізму запровадження закону, над тим, аби питання рівних прав і можливостей жінок і чоловіків були не просто питаннями для обговорення лише в колі зацікавлених, а стали стрижнем філософії української влади, українського політикуму. Зрештою, над тим, аби українська влада й суспільство почали справді всерйоз сприймати гендерні питання.

Найближчим часом планується створення робочої групи для опрацювання проектів змін до чинного законодавства в частині забезпечення рівних прав і можливостей.

Ми з пані Іриною Синявською, головою Житомирської обласної ради, ініціюємо проведення наради лідерів жіночих громадських організацій на теренах Житомирщини. Переконана, що на цій нараді лунатимуть цікаві й важливі міркування.

Щойно був створений наш підкомітет, як відбулися з ініціативи його голови зустрічі з представниками органів влади, неурядових організацій. На основі багатьох ваших пропозицій був розроблений план роботи підкомітету з гендерної політики, значна частина цього плану увійшла до загального плану роботи Комітету з прав людини, національних меншин і міжнародних відносин.

Одним із таких запланованих заходів є сьогоднішній круглий стіл. Ми також запланували у грудні провести виїзне засідання Комітету в Закарпатті для з'ясування, як виконавча влада втілює в життя Закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Ми запросимо до участі в цьому засіданні представників Кабінету Міністрів, місцевої виконавчої влади, всіх зацікавлених осіб.

Також ми плануємо провести засідання круглого столу з питань гендерної політики з експертами, які працюють у складі секретаріатів парламентських комітетів.

Крім того, 21 листопада відбудуться два парламентські слухання. Одне з них – до Міжнародного дня проти насильства щодо жінок. Цими слуханнями ми долучаємося до запланованої Радою Європи та ПАРЄ дворічної пан-європейської кампанії боротьби проти побутового насильства. Я є координатором цієї кампанії від Верховної Ради.

Цього ж дня відбудуться слухання «Рівні права та рівні можливості в Україні: реалії та перспективи». Я солідарна з тими промовцями, які наголошували, що нині – річниця від ухвалення закону, і лише в січні варто буде говорити про рік, як Закон втілюється, адже він набув чинності з 1 січня 2007 року.

Але я сподіваюся, що ми і в січні будемо обговорювати цю тему, і в лютому, і у травні, і кожного дня, кожного місяця, кожного року. І не лише обговорювати – а й діяти. Тому що реальне впровадження рівних можливостей жінки й чоловіка має стати – і стане – філософією нашого суспільного життя. Я дуже покладаюся в цьому на вас, на нашу плідну співпрацю. Жодна ваша пропозиція, жодне зауваження не залишаться поза увагою.

Вірю, що разом ми досягнемо успіхів, разом подолаємо і чийсь нерозуміння, і чийсь небажання розуміти, і ментальні стереотипи, й усі можливі перешкоди. Адже права і можливості не забезпечують - їх виборюють.

ISBN 966-96629-0-7

Надруковано ТОВ "Твіса ЛТД" 02002 м. Київ, вул. Каховська, 64 а, 15
04050 м. Київ, вул. Артема 77, оф.722
тел: +38 (044) 455-94-93; 455-94-96

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК 2391 від 26.12.2005 р.

Наклад 300 примірників

Printed: "Tvisa LTD", 64A, Kahovska Str., apt. 15, Kyiv, 02002
77, Artema Str., apt. 722, Kyiv, 04050
Tel: +38 (044) 455-94-93; 455-94-96

Certificate of registration in the State registry of publishers and distributors of publishing product
DK 2391 of 26.12.2005

Circulation 300 copies

Україна

Програма розвитку ООН в Україні
Кловський узвіз, 1, м. Київ, 01021
Тел.: +38 (044) 253 9363
Факс: +38 (044) 253 2607
www.undp.org.ua